

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань 07 Управління та адміністрування
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма Банківський бізнес
Форма навчання: Денна

**КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему «Кредитоспроможність позичальників банку»**

здобувача Ярошенко Артема Олександровича

Науковий керівник:
доцент, канд. екон. наук.

Чуб П.М.

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:
доктор економічних наук, професор _____ Примостка Л.О.
(підпис)

Київ 2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 54 сторінки, 6 таблиць, 1 рисунок, перелік джерел посилання з 33 найменувань, 2 додатки на 6 сторінках.

«Кредитоспроможність позичальників банку»

Об'єктом дослідження є кредитна діяльність банку.

Предметом дослідження є кредитоспроможність позичальників банку (юридичних та фізичних осіб).

Метою роботи є виявити проблемні аспекти в оцінці та аналізі кредитоспроможності боржників банку та запропонувати шляхи удосконалення кредитоспроможності позичальників банку в Україні.

Відповідно до поставленої мети дипломної роботи визначено завдання на її досягнення: визначити сутність та значення поняття кредитоспроможності; проаналізувати визначення кредитоспроможності різних науковців; обрати та проаналізувати існуючі методи кредитоспроможності; визначити найбільш ефективні методи кредитоспроможності; визначити особливості оцінки кредитоспроможності фізичних осіб; визначити особливості кредитоспроможності юридичних осіб; визначити напрямки покращення кредитоспроможності позичальників.

Практичне значення отриманих результатів відбулось шляхом впровадження результатів на базі різних методів аналізу кредитоспроможності та полягає у подальшому використанні пропозицій автора, впровадженні їх у практику банківської діяльності з метою удосконалення аналізу кредитоспроможності позичальників банків України та забезпечення його позитивного впливу на економіку.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: кредит, кредитоспроможність, аналіз кредитоспроможності позичальника, фізична особа, юридична особа.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА	
1.1 Сутність кредитоспроможності позичальників та її значення	7
1.2 Підходи до оцінки та методи аналізу кредитоспроможності позичальників банками	11
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКАМИ УКРАЇНИ	
2.1 Особливості аналізу кредитоспроможності юридичних осіб	23
2.2 Особливості аналізу кредитоспроможності фізичних осіб	35
2.3 Проблеми та шляхи підвищення ефективності аналізу кредитоспроможності позичальників в Україні	42
ВИСНОВКИ	55
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	59
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність теми. Банківська система визнана надзвичайно важливою для розвитку економіки будь-якої країни у світі. На жаль, сьогодні економіка України перебуває в надзвичайно складному становищі через початок повномасштабної війни з Росією. Це в свою чергу дало поштовх для серйозного впливу на банківську систему, яка зараз знаходиться на межі виживання. Незважаючи на це, банки продовжують бути провідниками у секторі економіки.

Одне з найважливіших завдань банківської системи полягає у мобілізації тимчасово вільних коштів, щоб пізніше ввести їх у обіг, оскільки гроші повинні постійно обертатися. Кредити залишаються головним джерелом прибутку для банків. Комерційні банки мають великий вплив на розвиток вітчизняної економіки, оскільки вони купують вільні ресурси на кредитному ринку та надають їх українським підприємствам.

У сучасних умовах видача кредитів підприємствами, зокрема малими та середнім, є надзвичайно важливою. Це через те, що малий та середній бізнес складає значну частину ВВП, але так як велика кількість потужних підприємств зруйнована, це несе серйозну загрозу падінню ВВП до 30%, за даними Національного банку України. Таким чином, будь-який розвиток підприємництва на сьогодні є надзвичайно доцільним.

Отже, банківська система України має велике значення для розвитку економіки країни, а видача кредитів підприємствам, зокрема малими та середніми, є надзвичайно важливою. Незважаючи на складні умови, банки продовжують бути провідниками у секторі економіки і мають великий вплив на розвиток вітчизняної економіки, купуючи вільні ресурси на кредитному ринку та надаючи їх українським підприємствам. Оцінка кредитоспроможності стає особливо актуальною для українських банків у сучасних умовах, що підкреслює важливість правильного управління та стратегічного планування в цій сфері.

Метою роботи є виявити проблемні аспекти в оцінці та аналізі кредитоспроможності боржників банку та запропонувати шляхи удосконалення кредитоспроможності позичальників банку в Україні.

Відповідно до поставленої мети дипломної роботи визначено завдання на її досягнення:

1. Визначити сутність та значення поняття кредитоспроможності.
2. Проаналізувати визначення кредитоспроможності різних науковців.
3. Обрати та проаналізувати існуючі методи кредитоспроможності.
4. Визначити найбільш ефективні методи кредитоспроможності.
5. Визначити особливості оцінки кредитоспроможності фізичних осіб
6. Визначити особливості кредитоспроможності юридичних осіб
7. Визначити напрямки покращення кредитоспроможності позичальників.

Об'єктом дослідження є кредитна діяльність банку.

Предметом дослідження є кредитоспроможність позичальників банку (юридичних та фізичних осіб).

Методи дослідження. При виконанні роботи були використані загальнонаукові та спеціальні методи досліджень. Із загальнонаукових застосовувалися діалектичний метод пізнання, методи наукової абстракції, аналізу і синтезу, історичного і логічного пізнання.

Результати роботи можуть мати, як прикладне, так і теоретико-методичне значення.

Теоретична значущість: результати дослідження допоможуть в узагальненні та розширенні теоретичних знань про механізми оцінки кредитоспроможності позичальників. Це може слугувати базою для подальшого теоретичного дослідження в області кредитних ризиків та управління ними.

Методична значущість: дана робота включає у себе виокремлення ключових характеристик методів аналізу кредитоспроможності позичальників банку. Використані нами методи, що базуються на даних обраного підприємства

та фізичної особи може бути використаний іншими банками чи фінансовими установами для покращення їхнього кредитного менеджменту.

Інформаційна база дослідження забезпечена шляхом аналізу робіт вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, нормативно правових актів, статистичних даних Національного банку України та фінансових звітностей підприємства.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА

1.1 Сутність кредитоспроможності позичальників та її значення

Видача кредитів є однією з найприбутковіших банківських операцій і формує, в основному, саму велику частину доходів банків. Однак, ця операція також пов'язана з ризиками, оскільки можуть виникнути ситуації, коли клієнт не зможе повернути кредитні кошти в строк або повністю не поверне їх. Тому, оцінка кредитоспроможності є надзвичайно важливою для банківських установ, щоб мінімізувати ризики невиплати кредитів.

Поняття "кредитоспроможність" є одним з найважливіших показників в банківському секторі, оскільки воно визначає можливість позичальника виконувати свої зобов'язання перед банком. Однак, цей термін не має сталого значення і його еволюція залежить від багатьох чинників, таких як рівень розвитку країни, глобалізація та ринкові відносини.

Важливо зазначити, що єдиної системи оцінки кредитоспроможності, як такої, не існує, оскільки банки намагаються розробити найоптимальнішу систему оцінки кредитоспроможності саме для своїх клієнтів. Українські банки використовують свої власні методики оцінки кредитоспроможності позичальників, на основі, як правило, рекомендацій Національного банку України щодо оцінки банками кредитоспроможності та фінансової стабільності.[1]

Так, при аналізі кредитоспроможності позичальників з різних країн можна відзначити значну диференціацію критеріїв. Якщо в економічно розвинених країнах можна вимагати від позичальників високих показників кредитоспроможності, то у менш розвинених країнах ці критерії можуть бути значно менш жорсткими. Такі різниці обумовлюються різноманітними факторами, такими як рівень розвитку економіки, політична ситуація, ступінь інтегрованості в світову економіку та інші.

Оскільки кредитоспроможність є ключовим фактором для банківських операцій, то від країни до країни може бути значна різниця в її визначенні. Тому, для банків, які працюють в різних країнах світу, дуже важливо мати чітке розуміння того, що є кредитоспроможністю в конкретній країні і які критерії використовуються для визначення цього поняття. [2]

Багато науковців та практиків присвятили свої дослідження питанням сутності та оцінки кредитоспроможності підприємства, серед яких Т. Д. Косова, Л. А. Лахтіонова, О. О. Олійник, Л. О. Примостка, В. Г. Федоренко, В. В. Хрестинін, О. І. Поєздник. Це свідчить про важливість даної проблеми як у наукових, так і у практичних сферах. Однак, до цього часу не було розроблено єдиного підходу до змісту категорії "кредитоспроможність", що породжує проблеми у нормативно-правових актах та при прийнятті рішень на практиці. Визначення які надають ці науковці наведено у Додатку А.

Кожен автор у своєму визначенні кредитоспроможності має спільний підхід до визначення її як здатність повернення позики та сплатити відсотки за неї в повному обсязі та в обумовлені строки. Також більшість авторів зазначає, що кредитоспроможність залежить від фінансового стану позичальника.

Проте визначення кредитоспроможності може відрізнятись залежно від автора та контексту, в якому воно використовується. Деякі автори виділяють важливість кредитної історії позичальника, його платіжної дисципліни та наявності заборгованості. Крім того, деякі визначення більше фокусуються на здатності підприємства залучати позики, а інші – на конкретному контрагенті банку.

Таким чином, під кредитоспроможністю позичальника слід розуміти наявність у позичальника передумов для отримання кредиту і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки [3].

На сьогоднішній день, питання кредитоспроможності є одним з найважливіших аспектів в кредитній діяльності. Враховуючи ризики та небезпеки, які пов'язані з кредитуванням більшість сучасних науковців визначають, кредитоспроможність не лише як здатність позичальника виконати

свої фінансові зобов'язання, а й як готовність та спроможність позичальника за умовами визначеної кредитної угоди в повному обсязі повернути отриманий кредит протягом встановленого терміну.

У банківській практиці, кредитоспроможність є не тільки показником фінансової стійкості та надійності позичальника, а й є чинником, що визначає прийнятність кредитного ризику для банку. Оцінка кредитоспроможності позичальника включає аналіз його фінансового стану, кредитної історії, платіжної дисципліни, а також наявності заборгованості. Інформація про кредитоспроможність позичальника є ключовим чинником при прийнятті рішення щодо надання кредиту, а також визначає розмір кредитного ліміту та відсоткову ставку за кредит.

Насправді, поняття кредитоспроможності є дещо вужчим за платоспроможність. Оскільки платоспроможність відображає лише здатність позичальника вчасно виплатити заборгованість, тоді як кредитоспроможність охоплює не тільки здатність позичальника до повернення коштів, а й його фінансову стійкість та здатність виконувати свої фінансові зобов'язання за умовами визначеної кредитної угоди.[3]

З розглянутих нами визначень варто зазначити, що потрібно розділяти поняття кредитоспроможності фізичної особи та кредитоспроможності юридичної особи.

Для юридичних осіб кредитоспроможність оцінюється на основі їхнього фінансового стану, платоспроможності та ризику дефолту. Однак, на відміну від фізичних осіб, у юридичних осіб зазвичай більше можливостей отримати кредити, оскільки вони мають більшу кількість активів та можуть надати більшу гарантію щодо повернення кредиту.

Для фізичних осіб кредитоспроможність вимірюється їхньою здатністю виплачувати кредитні зобов'язання. У цьому випадку розглядається дохід, рівень забезпеченості кредиту, кредитна історія, та інші чинники, які можуть впливати на спроможність позичальника погасити свій кредит[3].

Також важливо враховувати, що кредитоспроможність може змінюватись з часом. Наприклад, фізична особа, яка не має джерел доходу на даний момент, може стати кредитоспроможною у майбутньому, якщо вона знайде нову роботу або отримає додаткові доходи з інших джерел. У випадку юридичних осіб, кредитоспроможність може залежати від стану ринку, економічної кон'юнктури та змін в законодавстві.

Отже, здатність повертати запозичені кошти є важливим чинником, який впливає на кредитоспроможність як фізичних, так і юридичних осіб. Проте, враховуючи всі відмінності між цими двома категоріями, важливо розділяти поняття кредитоспроможності юридичних та фізичних осіб, а також враховувати специфіку кожного випадку при оцінці їх кредитоспроможності.

Для фізичної особи, яка звертається за кредитом, важливим фактором є її кредитна історія, тобто наявність попередніх кредитів та своєчасність їх повернення, а також рівень доходів та рівень ризику повернення кредиту в майбутньому. У свою чергу, для юридичних осіб, які вже мають певний досвід у господарюванні, важливим є фінансовий стан компанії, її доходи та витрати, ступінь ризику її діяльності та інші фактори. Але головна суть цього поняття залишається незмінною для всіх позичальників: спроможність позичальника за конкретних умов кредитування в повному обсязі та у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями[3].

Розглянувши поняття кредитування та його дії важливо звернути увагу на основні функції, які воно виконує.

Перша з них - перерозподіл грошових коштів для забезпечення їх ефективного використання в економіці. Кредит дозволяє тимчасово вільні грошові кошти, які зберігаються в банку, перерозподіляти між підприємствами та організаціями, які потребують фінансування для здійснення нормального процесу виробництва.

Друга функція - заміщення готівки в платіжному обігу. Кредит дозволяє замінити готівку кредитом в процесі розрахунків між підприємствами та установами під час купівлі-продажу. Це робиться шляхом перерахування суми

платежу з рахунку платника на рахунок одержувача грошей в безготівковому порядку.

Третя функція - контроль за цільовим використанням коштів, який проявляється в процесі виконання перерозподільчої та заміщувальної функцій кредитування. Контроль допомагає забезпечити ефективне та цільове використання кредитних ресурсів, що сприяє підвищенню ефективності виробництва та розвитку економіки загалом.

Основні функції кредитування допомагають забезпечити ефективне використання грошових коштів в економіці, зокрема, забезпечують перерозподіл коштів, заміщення готівки та контроль за цільовим використанням коштів. Правильне розуміння цих функцій може допомогти краще зрозуміти роль кредитування в економіці та його вплив на розвиток різних галузей та секторів. Однак, важливо пам'ятати про те, що кредитування має свої ризики, зокрема, неповернення позикових коштів, що може призвести до фінансових проблем як для кредиторів, так і для позичальників. Тому, перед отриманням кредиту, необхідно ретельно вивчити умови контракту та оцінити свої можливості повернення позичених коштів у майбутньому.

1.2 Підходи до оцінки та методи аналізу кредитоспроможності позичальників банками

Сучасні банки зіткнулися з великою кількістю завдань, пов'язаних з аналізом кредитоспроможності позичальників, тому вони застосовують різні підходи для досягнення максимально точного результату. Зазвичай, при розробці внутрішніх положень, банки використовують методичні рекомендації Національного банку України. Однак, вибір методики аналізу може залежати від тривалості перебування банку на ринку.

Банки, які працюють на ринку протягом тривалого часу, зазвичай використовують більш традиційні методи для оцінки кредитоспроможності позичальників. Але навіть вони постійно намагаються вдосконалювати свої

методи оцінки та вводити деякі інновації у свою діяльність. З іншого боку, банки, які тільки що з'явилися на ринку, надають перевагу більш новітнім методам аналізу. Однак, важливо пам'ятати, що найбільш оптимальним варіантом буде комбінування методів минулих років та запровадження інноваційних підходів. Такий підхід дозволить банкам отримати максимально досконалий аналіз кредитоспроможності позичальників, що дозволить їм знизити ризики і збільшити ефективність своєї роботи.

При цьому, важливо пам'ятати, що аналіз кредитоспроможності позичальників - це складний процес, який потребує великої кількості даних та глибоких знань у фінансовій сфері. Тому, для досягнення максимально точних результатів, банки повинні мати в своєму розпорядженні високо кваліфікованих фахівців зі спеціальністю "кредитний аналітик", які зможуть розглянути всі аспекти фінансової діяльності позичальника та врахувати всі можливі ризики. Крім того, банки можуть використовувати інноваційні технології та алгоритми машинного навчання для автоматизації процесу аналізу кредитоспроможності позичальників.

У кінці кінців, успіх банку залежить від ефективності його кредитної політики, яка базується на точному аналізі кредитоспроможності позичальників. Тому важливо, щоб банки постійно вдосконалювали свої методи аналізу, щоб зменшити ризики та забезпечити стабільний фінансовий стан своєї організації.

На сьогоднішній день банками було створено дуже велика кількість методик оцінки кредитоспроможності і вони досить різноманітні. Виділяють два підходи до оцінки кредитоспроможності позичальника:

1. Класифікаційні (статистичні) методи
2. Методи комплексного аналізу.

Кожний з даних підходів має як свої плюси так і свої мінуси.

Класифікаційних метод оцінки базується на старих підходах для об'єктивної оцінки характеристика позичальника. Також даний метод дозволяє поділити позичальників на 2 категорії: надійні та ненадійні, а саме ті клієнти, які

мають вищий шанс збанкрутувати та ті, яким банкрутство наразі не є характерним [3].

До класифікаційних методів можна віднести 2 групи методів аналізу: бально-рейтингові та прогнозування.

Бально-рейтингова оцінка дозволяє нам прогнозувати своєчасність здійснення майбутніх платежів; ліквідність та реальний стан оборотних активів; визначити фінансовий стан підприємства та його стійкість; визначити межу зниження обсягу прибутку в яких здійснюється погашення частки фіксованих платежів.

Перевагами бально-рейтингової оцінки є її простота, розрахунок оптимальних значень за окремими показниками, ранжування позичальників за їх результатами, комплексний підхід до оцінки кредитоспроможності.

Недоліками бально-рейтингової оцінки є недостатня репрезентативність даних, недостатня гнучкість, несприятливий вплив людського фактору, відсутність універсальної системи оцінки, недостатня прозорість [3].

Другу групу представляють методи прогнозування.

В ній виділяють 2 методи МДА(метод множинного дискримінантного аналізу та модель CART(classification and regression trees класифікаційні і регресивні дерева)

Суть МДА полягає у використанні дискримінантної функції, що враховує коефіцієнт регресії фактори, які показують фінансовий стан позичальника.

Перевагами даного методу є можливість вибрати найбільш важливі фактори, які мають великий вплив на кредитоспроможність позичальника та зменшує розмірність даних що полегшує процес аналізу. МДА може допомогти знайти відповідні ризикові фактори, які в подальшому допоможе банкам приймати більш обґрунтовані рішення щодо кредитування.

До недоліків даного методу можна віднести залежність від якісних вихідних даних, обмежене використання методу при недостатній кількості даних, потреба у статистичних знаннях та недостатня гнучкість методу.

Модель CART використовується для отримання бінарних класифікацій всередині вибраної групи. Перевагою даної моделі є її широке використання, легкість розрахунків, великої кількості змінних.

Але її недоліком є чутливість до аномальних даних, які спотворять результати розрахунку; дана модель не враховує взаємозв'язків між змінними та у ній неможливо працювати з пропущеними даними.

Метод комплексного аналізу є одним з найбільш ефективних і широко використовуваних методів оцінки кредитоспроможності позичальника в банківській сфері. Він базується на системному аналізі всіх показників, що характеризують платоспроможність та надійність клієнта, та їх взаємозв'язку.

Один з головних плюсів методу комплексного аналізу полягає у тому, що він дозволяє швидко та ефективно обробляти великий обсяг кредитних заявок фізичних осіб, що дозволяє зменшити витрати банку на кредитну діяльність. Крім того, застосування даного методу дозволяє об'єктивно та точно визначити кредитоспроможність клієнта та мінімізувати ризики з боку банку.

Однак, метод комплексного аналізу має деякі недоліки. Наприклад, для бальної оцінки кредитоспроможності клієнта потрібно проводити статистичний аналіз та вивірку даних, що може бути часо- та витратним процесом. Крім того, показники кредитоспроможності можуть швидко змінюватися залежно від кон'юнктури ринку, тому метод потребує постійного оновлення та вивчення ринкових тенденцій [4].

Також слід відзначити, що метод комплексного аналізу не враховує якісні чинники, що можуть вплинути на кредитоспроможність клієнта, наприклад, наявність сильного менеджменту, уміння прогнозувати та адаптуватися до змін на ринку тощо.

Модель комплексного аналізу є широко використовуваним інструментом у зарубіжних країнах з розвинутою ринковою економікою. Вона дозволяє оцінювати кредитоспроможність клієнта на основі складної системи показників, яка враховує характер позичальника (приватна особа чи фірма, вид діяльності тощо), розмір та періодичність надходження грошових коштів. Для підсумування

якісних і кількісних показників позичальника використовуються різні моделі комплексного аналізу, зокрема PARSER, PARTS, Правило «6С», CAMPARI, MEMO RISK та система 4FC.

Ці методи набули популярності завдяки їх успішному поєднанню аналізу ділових та особистих якостей клієнта. Вони дозволяють детально проаналізувати фінансовий стан та ризики позичальника, а також оцінити його здатність до виконання зобов'язань перед банком. При цьому враховуються як об'єктивні фактори (наприклад, рівень доходів та вид діяльності), так і суб'єктивні (наприклад, репутація та кредитна історія).

Модель комплексного аналізу, така як PARSER, є важливим інструментом для оцінки кредитоспроможності клієнтів у розвинених країнах з ринковою економікою. PARSER, яка складається з 6 основних показників: репутації позичальника, забезпечення, визначення можливості погашення позики,

До переваг даної моделі можна віднести широкий спектр аналізу збільшує безпеку надання кредитів, високий рівень точності визначення кредитоспроможності, покращення прибутковості та систематизований підхід.

Недоліком даної моделі є залежність від якості вхідних даних, висока складність обробки, обмежені можливості в змінних, вимога до попередньої настройки та можливість помилок

Модель PARTS є однією з ключових моделей аналізу кредитної здатності, що використовується фінансовими установами для оцінки потенційних клієнтів. Використовують 5 показників для визначення кредитоспроможності: репутацію позичальника, обґрунтування суми кредиту, забезпечення, визначення можливості погашення кредиту та строк видачі кредиту.

Переваги методики PARTS включають простоту, комплексний підхід та гнучкість.

Але недоліками даної моделі є її обмеженість лише 5-ма основними показниками, недостатня точність в оцінці кредитоспроможності та не враховує впливу зовнішніх факторів таких як політична або економічна нестабільність.

Метод 6C є однією з моделей, що використовуються фінансовими установами для оцінки кредитоспроможності клієнтів. Ця модель включає шість ключових показників, що дозволяють зробити об'єктивну оцінку кредитного ризику та забезпечити безпеку кредитора [5]. Критерії, які включають у цю модель: репутація позичальника; загальні обставини для бізнесу позичальника, специфіка галузі, її динаміка, ринок; забезпечення; контроль; фінансове становище позичальника, оцінка бізнесу та адекватності капіталу; та експозиція грошових потоків та кредитних потреб.

Переваги методу 6C полягають у тому, що він дозволяє оцінити кредитний ризик клієнта з багатьох різних поглядів, що забезпечує об'єктивність оцінки. Крім того, метод 6C допомагає зменшити ризики невиконання зобов'язань з боку клієнта та забезпечити безпеку кредитора.

Недоліками методу можуть бути певна складність та часові витрати на проведення оцінки, а також недостатня увага до певних аспектів, таких як соціальні та екологічні фактори, які також можуть вплинути на кредитоспроможність клієнта. Також метод 6C не дозволяє враховувати індивідуальні особливості клієнта, які не відображаються в ключових показниках [6].

Метод 4FC є однією зі стандартних моделей, що використовуються банками та фінансовими установами для оцінки кредитоспроможності потенційних клієнтів. Ця модель включає чотири ключових показники, які дозволяють оцінити ризик неповернення кредиту та забезпечити безпеку кредитора: репутацію позичальника; загальні обставини для бізнесу позичальника, специфіка галузі та її динаміка розвитку; забезпечення; фінансове становище позичальника, оцінка його бізнесу та адекватності капіталу.

Застосування цієї моделі дозволяє знизити ризики неповернення кредиту та покращити безпеку кредитора.

Модель дозволяє враховувати специфічні ознаки галузі та бізнесу клієнта, що підвищує її адаптивність та ефективність при оцінці ризиків.

Недоліками методу 4FC є недостатня гнучкість моделі, модель не враховує можливість змін у галузі бізнесу та управління компанією та дана модель не враховує фактори, які не відображаються у фінансовій звітності: етика, соціальна відповідальність тощо [6].

CAMPARI базується на отриманні з кредитної заявки та фінансових документів найважливіші показники, які дають зрозуміти діяльність позичальника в їхній оцінці, а потім уточнюються питання після особистої зустрічі представника банку з клієнтом. Розглядаються такі показники, як репутація позичальника, забезпечення, експозиція грошових потоків та кредитних потреб,

Перевагою даного методу є швидкість та ефективність, висока точність аналізу кредитоспроможності та автоматизований процес.

Недоліками CAMPARI є залежність від якості вхідних даних, обмежені можливості у змінних, та низька гнучкість, висока вартість і необхідність постійного оновлення.

MEMO risk це один із підходів для аналізу кредитоспроможності позичальника, який оцінює фінансову стійкість позичальника з урахуванням його здатності до повернення кредиту, а також здатності до перенесення фінансових ризиків, що називається здатністю до опору.

Основними перевагами даної моделі є: інтегрований підхід до визначення кредитоспроможності, враховуючи його фінансові можливості та ризики; глибокий аналіз у який входить не лише поточна фінансова ситуація позичальника, а й історія фінансових операцій та ризиків; орієнтований на кінцевий результат, даючи оцінку не лише ризиків, які пов'язані з позичальником, а й ризики для самого кредитора.

Недоліками даного методу є його складність, оскільки він вимагає детального аналізу фінансової інформації з врахуванням багатьох факторів; не має стандартизованої методології аналізу; MEMO risk може бути обмежений в оцінці кредитоспроможності нових позичальників або позичальників зі складними фінансовими ситуаціями, оскільки його оцінка базується на

фінансових даних з минулого, а не на передбачуваних фінансових результатах на майбутнє; не враховує зовнішніх факторів.

У світі банківської практики використання комплексних моделей аналізу кредитоспроможності є досить поширеним явищем. Їх головною перевагою є те, що при оцінці ризику неповернення кредиту враховуються як кількісні, так і якісні характеристики позичальника. Але водночас існують деякі недоліки цих моделей, зокрема, часто орієнтуються на якісні чинники, а також можуть містити суб'єктивний експертний аналіз.

У вітчизняних банках також використовуються різні методики оцінки кредитоспроможності позичальників. Наприклад, Національний банк України розробив свою власну методику, яка враховує різні аспекти фінансового стану позичальника. Крім того, використовуються інші моделі, такі як методика Бівера, комплексний фінансовий аналіз, аналіз основних груп показників фінансового стану підприємства.

Важливо зауважити, що кожна з методик має свої переваги та недоліки і повинна використовуватись з урахуванням конкретної ситуації. Для отримання максимально об'єктивної оцінки кредитоспроможності позичальника, банківські фахівці часто використовують комбінацію різних методів та моделей. Це дозволяє отримати комплексну та повну картину фінансового стану позичальника та зменшити ризик неповернення кредиту (табл. 1.1):

Таблиця 1.1 – Характеристика методик оцінювання кредитоспроможності українських позичальників [7].

Методика	Характеристика
НБУ	Розрахунок інтегрального показника. Від розміру підприємства та галузі де воно функціонує буде залежати формула показника. Установлення категорії якості кредиту базуючись на класі та стані обслуговування заборгованості

Продовження табл. 1.1

Методика Бівера	Розподіл підприємства на 3 категорії: -Стійке підприємство -За рік до банкрутства -5 років до банкрутства. На основі результатів оцінки певних коефіцієнтів.
Методика фінансових коефіцієнтів	Розподіл позичальників на класи кредитоспроможності відбувається на основі визначених балів. Кількість балів розраховується в залежності від значення фінансових коефіцієнтів та степеню їх вагомості
Методика аналізу фінансового стану та результатів діяльності підприємства	Розрахунок показників ліквідності, рентабельності, ділової активності та платоспроможності та подальший їх аналіз.

Відомий фінансовий аналітик Уільям Бівер розробив власну систему показників, яка дозволяє оцінювати фінансовий стан підприємства. Одним з головних завдань цієї системи є діагностика банкрутства, що забезпечується дослідженням трендів показників. Ці показники дозволяють виявити потенційні проблеми в фінансовій діяльності компанії та вчасно ухвалити заходи для їх вирішення. Важливою перевагою системи Бівера є її гнучкість, яка дозволяє адаптувати її до конкретних потреб та умов підприємства. Бівер є авторитетом у галузі фінансового аналізу, тому його система показників є популярною серед фахівців з усього світу. Можна побачити коефіцієнти у табл. 1.2

Таблиця 1.2 – Методика розрахунку показників Бівера [5].

Показники	Формула	Значення		
		Стійкі компанії	5 років до банкрута	1 рік до банкрута

Продовження табл. 1.2

Коефіцієнт Бівера	(Чистий прибуток- Амортизація) / (Довгостр. зобов'язання+Короткостр. зобов'язання)	0,4- 0,45	0,17	0,15
Фінансовий леверидж	(Довгострокові зобов'язання + Короткострокові зобов'язання) / Активи	<=37	<=50	-22
Рентабельність активів	(Чистий прибуток / Активи) * 100%	6,0- 8,0	4	<=80
Коефіцієнт покриття	Оборотні активи / Короткострокові зобов'язання	<=3,2	<=2	<=1
Коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом	(Власний капітал –Поза оборотні активи) / Активи	0,4	<=0,3	≈0,06

Ця методика, хоч і є важливим інструментом для оцінки фінансового стану компанії, проте не є універсальною та не відображає всіх її аспектів.

Методика фінансових коефіцієнтів включає в себе ряд показників, які відображають платоспроможність, фінансову стійкість, надійність та інші аспекти діяльності компанії. Однак, використання лише цієї методики може бути недостатнім для вивчення комплексної ситуації.

Розглянувши ці методи, ми можемо виділити основні переваги та недоліки кожного з методів [8].

Перевагами методу НБУ є певний перелік економічних показників для кожного виду економічної діяльності; береться до уваги галузева специфіка суб'єктів господарювання.

Недоліком даного методу є відсутність детальної характеристики кожного з 10 класів позичальників для юридичних осіб та 5 класів для фізичних осіб. Це може ускладнювати процес визначення ризику невиконання зобов'язань та відшкодування збитків в разі банкрутства позичальника. Наступним недоліком є проблематичність визначення категорії якості кредиту в умовах відсутності

інформації про терміни прострочення погашення зобов'язань за минулими позиками підприємства-позичальника.

Перевагою метода Бівера є врахування специфіки вітчизняної економіки та врахування міжнародної практики; дана модель є простою та зручною у використанні. Метод Бівера можна застосовувати до різних видів позичальників та в різних галузях; цей метод можна використати як у внутрішньому аналізі, так і для зовнішнього аналізу фінансової стійкості позичальника при взятті кредиту в інших фінансових інститутах.

Недоліком цього методу є те, що він заснований на грошових потоках, що може ускладнити процес оцінки кредитоспроможності для компаній зі складною структурою, де є багато дочірніх компаній та велика кількість операцій; сюди ж можна додати, що метод Бівера може бути обмеженим для оцінки кредитоспроможності позичальників з новими бізнес-моделями або інноваційними продуктами, які можуть бути складними для оцінки. Даний метод ґрунтується на точній фінансовій інформації, яка повинна бути надійною та точною. Якщо фінансова інформація неповна або неточна, то може бути зроблена невірна оцінка кредитоспроможності позичальника. І останнє це те, що метод Бівера не може враховувати зміни, які можуть виникнути в майбутньому, оскільки оцінює лише поточний фінансовий стан підприємства.

Методика фінансових коефіцієнтів має низку переваг, основними є її простота, а саме простий розрахунок фінансових коефіцієнтів; дана методика дозволяє провести детальний аналіз фінансового стану та результатів діяльності підприємства, що дозволяє зрозуміти його поточний стан та визначити напрямки для подальшого розвитку.

Наступними перевагами є її об'єктивність та її широке застосування. Методика базується на фактичних фінансових даних підприємства, що забезпечує об'єктивність оцінки фінансового стану та результатів його діяльності також методика може бути застосована для різних видів підприємств та в різних галузях. Також можна додати, що цей метод дає нам можливість порівняти фінансовий стан та результати діяльності підприємства зі своїми конкурентами та з іншими

підприємствами відносної галузі. І останньою суттєвою перевагою є наявність стандартів та методології, що забезпечує стандартизацію та точність оцінки.

Недоліками методики фінансових коефіцієнтів є залежність від точної інформації; методика не завжди враховує зовнішні фактори, які можуть вплинути на фінансовий стан та результати діяльності підприємства, такі як зміни на ринку, політична ситуація, економічні чинники та інші; методика може не враховувати певні аспекти діяльності позичальника, такі як нефінансові показники, які також можуть впливати на його фінансовий стан; аналіз може бути обмеженим у випадку, коли недостатньо детальної інформації про галузь, в якій працює підприємство; методика може бути непридатною для оцінки фінансового стану та результатів діяльності нових підприємств, які ще не мають достатньої історії для аналізу.

Операції з кредитування є важливою частиною банківської діяльності, яка допомагає банкам отримувати значну частину прибутку. Проте, ці операції пов'язані з певними ризиками, зокрема з кредитним ризиком та ризиком втрати ліквідності та платоспроможності, що може призвести до ризику банкрутства. Важливим фактором зниження кредитного ризику є розробка методик оцінки кредитоспроможності. Проте, проблема оцінки потенційних та фактичних позичальників, а також їх фінансового стану, залишається актуальною в банківській сфері. Оцінка кредитоспроможності є особливо важливою для підприємств-позичальників в умовах сучасної економіки України, багато з яких зазнають труднощів у здобутті банківських кредитів.

На жаль, існуючі моделі та методи оцінки кредитоспроможності мають недоліки, тому необхідно створити новий метод оцінки, який буде базуватися на зарубіжних практиках та буде адаптований до українського законодавства.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКАМИ УКРАЇНИ

2.1 Особливості аналізу кредитоспроможності юридичних осіб

Для проведення аналізу кредитоспроможності юридичної особи, нам перш за все необхідно отримати необхідний пакет документів, який прописаний у Положенні №351 від 30.06.2016р.

Як кредитний менеджер отримує повний пакет документів, то він проводить їх ретельну перевірку, щоб вони відповідали всім необхідним вимогам. Мають бути наявні всі необхідні реквізити та підписи, які мають бути зроблені уповноваженими особами відповідно до статутних документів. Крім того, він перевіряє наявність карток зразків підписів і відбиток печатки. Після цієї перевірки, кредитний менеджер встановлює термін розгляду кредитної заявки, зазвичай це займає не більше 5 робочих днів.

Далі, він надсилає повний пакет документів для розгляду та підготовки експертного висновку. Цей експертний висновок підготовлюється одночасно декількома експертними підрозділами банку:

1. Департамент банківської безпеки;
2. Юридичний департамент;
3. Управління оцінки та моніторингу забезпечення;
4. Департамент корпоративного бізнесу;
5. Департаменту ризик-менеджменту.

Їх завдання - проаналізувати фінансові показники компанії, що подала заявку на кредит, та дати рекомендації з питань приділення кредиту.

Таким чином, завдяки ретельній перевірці та експертному аналізу, банк має можливість уникнути ризику невиплати кредиту та забезпечити високий рівень віддачі з боку позичальника [1].

Можна виділити 5 основних етапів оцінки кредитоспроможності юридичної особи:

1. Аналіз надходжень на рахунки
2. Аналіз фінансового стану позичальника
 - a. Аналіз структури балансу та фінансових результатів позичальника.
 - b. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованостей позичальника.
 - c. Аналіз банківських кредитів і позабалансових зобов'язань.
 - d. Аналіз фінансових коефіцієнтів (оцінка ліквідності, боргового навантаження, оборотності, капіталу та ін.).
3. Опис забезпечення
4. Оцінка впливу суб'єктивних факторів на фінансовий стан позичальника.
5. Аналіз ефективності проекту [1].

Було обрано велике підприємство яке займається оптовою та роздрібною торгівлею для аналізу його кредитоспроможності.

Проаналізуємо кредитоспроможність ТОВ «Лореаль Україна». Це велике підприємство яке займається оптовою та роздрібною торгівлею.

Розпочнемо з першого етапу, аналізу надходжень на рахунки. Вивчення руху грошових коштів на рахунках позичальника є важливим елементом оцінки його кредитоспроможності. Цей аналіз передбачає детальне вивчення інформації про рух грошових коштів на рахунках позичальника в усіх банківських установах, включаючи всі види валют [9].

Для визначення реального чистого грошового потоку позичальника, одержані дані можуть порівнюватися з інформацією з іншої звітності, зокрема зі звіту про фінансовий результат підприємства, де стаття "Дохід (виручка) від реалізації продукції" може бути використана для порівняння. Крім того, розшифровки рахунків бухгалтерського обліку можуть бути корисним джерелом інформації.

У відкритих джерелах немає розшифровок рахунків бухгалтерського обліку та даних про рахунки у різних банках, тому для аналізу використаю наявні у

відкритому доступі дані, а саме фінансову звітність за 2019-2022 роки, дані знаходяться у табл 2.1.

Таблиця 2.1- Чистий рух грошових коштів від різних видів діяльності[10,11]

Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності				Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності			
2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
537	430	798	470				
928	334	467	488	-44 152	-24 840	-42 210	-30 552
Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності				Чистий рух грошових коштів за звітній період			
2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
-451	-420	-468	489				
808	235	278	521	41 968	-14 741	287 979	929 457

Аналізуючи чистий рух грошових коштів від операційної діяльності можемо бачити значну зміну в чистому русі грошових коштів, а саме на 107 594 грн, що було пов'язано із початком корона кризи. Хоча виручка від реалізації зросла у порівнянні з 2019 рок на 286 546 тис грн, проте витрати на оплату робіт та послуг зросли на 419 084 тис і це є основний чинник зміни руху грошових коштів.

У 2021 році ми можемо бачити стрімкий ріст руху грошових коштів від операційної діяльності, який відбувся, в основному, через зміну тих самих показників: виручка від реалізації виросла на 742 659 тис грн, тоді як витрати на оплату праці та послуг зменшилися в порівнянні з минулим періодом (253 617 тис грн).

Показник чистого руху грошових коштів від операційної діяльності знову знизився у 2022 році в порівнянні з 2021, що було зумовлено початком повномасштабної війни з росією. Надходження від реалізації продукції знизилися на 1 940 511 тис грн і витрати на оплату праці та послуг також знизилися на 1 673 022 тис грн.

Якщо аналізувати чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності, то тенденції схожі як і з чистим рухом коштів від операційної діяльності у 2020 році через корона кризу, цей показник зменшився майже у 2 рази, проте у 2022

році, витрати на придбання необоротних активів зменшилося лише у 1.5 рази в порівнянні з 2021 роком.

Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності відносно стабільний, за винятком 2022 року, коли спостерігається значне збільшення на 957 799 грн. Це пов'язано з тим, що компанія цього року не виплачувала дивіденди та не погасила позику на суму 513 010.

Отже проаналізувавши рух грошових коштів можна сказати, що незважаючи на складнощі, такі як корона криза та війна, компанія має зростаючі темпи чистого руху грошових коштів у період 2020-2022. У 2022 році для кредитора є ризики видачі кредиту, які пов'язані зі зменшенням руху коштів від операційної діяльності та невикплатою заборгованості по позиції. Проте зважаючи попередні роки, така тенденція не є властива Лореаль Україна та виникла через війну.

Провівши аналіз надходжень на рахунок компанії, проводиться аналіз фінансового стану позичальника.

При оцінці кредитоспроможності позичальника, аналітик зазвичай використовує горизонтальний та вертикальний аналіз структури балансу та фінансових результатів. Горизонтальний аналіз дозволяє оцінити динаміку статей балансу протягом декількох періодів та виявити основні тенденції змін обсягу активів та зобов'язань підприємства. Якщо аналітик помічає суттєву зміну окремих статей балансу, то він повинен провести більш детальний аналіз причин таких змін та порівняти їх із загальними тенденціями діяльності підприємства та ринку, на якому воно діє.

Вертикальний аналіз фінансової звітності позичальника визначає структуру активів та зобов'язань підприємства, структурні складові фінансових результатів та рух грошових потоків підприємства. Аналітик повинен звернути увагу на ті статті балансу та фінансових результатів, що становлять більше 10% від загальної валюти балансу підприємства. За необхідності, аналітик може запитати у позичальника довідку-розшифровку з інтерпретацією цих складових.

У цілому, застосування горизонтального та вертикального аналізу дає можливість отримати більш повну та точну інформацію про стан фінансових справ позичальника. На основі отриманих даних аналітик може зробити висновок щодо кредитоспроможності компанії та прийняти рішення про надання кредиту.

Аналіз структури балансу за ступенем ліквідності і терміновості його статей проводиться з метою виявлення дисбалансу між активами і пасивами однієї групи.

Фінансовий стан боржника-юридичної особи банки України оцінюють шляхом розрахунку інтегрального показника фінансового стану, що проводиться із застосуванням логістичної моделі за такою формулою нижче [1]

$$Z = \beta_0 + \sum_{i=1}^n \beta_i x_i$$

де Z – це інтегральний показник.

β_0 - вільний член моделі.

x_i - показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів, розрахованих за даними фінансової звітності боржника-юридичної особи, з урахуванням установлених Національним банком діапазонів для кожного фінансового показника;

β_i - коефіцієнти логістичної моделі, що визначаються з урахуванням вагомості показників;

Національний банк щорічно оновлює значення x_i , β_i , β_0 , використовуючи дані фінансової звітності юридичних осіб-боржників. Інформація для оновлення логістичної моделі надсилається банком до Національного банку, включаючи деталі про категоризацію боржників-юридичних осіб та їх фінансові звіти, у відповідності з форматом і строками, встановленими Національним банком.

Згідно з постановою Правління НБУ від 30.06.2016р. №351 модель розрахунку інтегрального показника юридичної особи буде відрізнятися в залежності від розміру підприємства та виду його економічної діяльності [12].

Визначення виду економічної діяльності юридичної особи має велике значення для банку, який має намір надати кредитні кошти. Це може бути зроблено шляхом дотримання Класифікації видів економічної діяльності ДК

009:2010. Інший спосіб відбувається на основі річної фінансової звітності юридичної особи-боржника. Завдяки цьому можна визначити максимальну питому вагу доходу, який отриманий від певного виду діяльності у загальному обсязі чистого доходу від реалізації продукції. Це дозволяє банкам оцінювати фінансову стійкість боржника перед видачою кредиту.

Якщо питома вага доходу є однаковою за двома або більше видами діяльності, то банк самостійно обирає модель розрахунку інтегрального показника боржника - юридичної особи на основі одного з таких видів діяльності. Цей інтегральний показник допомагає банку отримати повну картину про фінансовий стан боржника та здійснити більш обґрунтоване рішення щодо видання кредиту.

ТОВ «Лореаль Україна» є великим підприємством яке займається оптовою та роздрібною торгівлею. Тому модель матиме наступний вигляд:

$$Z = 2,094 + 0,389 * X2 + 0,466 * X5 + 0,523 * X6 + 0,265 * X7 + 0,57 * X8 + 0,279 * X13 + 0,237 * X17$$

Щоб розрахувати інтегральний показник ,потрібно знайти низку коефіцієнтів, які можна поділити на 5 груп:

1. Обслуговування боргу
2. Ліквідність
3. Оборотність
4. Прибутковість та рентабельність
5. Показники, що характеризують структуру капіталу та майна підприємства [1].

На основі розрахованих даних, банк робить висновок щодо здатності клієнта обслуговувати кредитну заборгованість. Для розрахунку фінансових показників на основі квартальної звітності необхідне сезонне коригування та приведення показників форми № 2 "Звіт про фінансові результати" до річного виміру.

Для розрахунку показника X2 нам необхідно знайти K2 та за його результатами ми оберем значення X2, дані можна побачити у табл 2.2

Таблиця 2.2 - Дані для вибору значення X2 [12]

K ₂	1	Менше ніж 37,6 %		X ₂	-1,744
	2	37,6 %	58,3 %		-0,460
	3	58,3 %	74,3 %		0,259
	4	74,3 %	99,1 %		0,351
	5	99,1 %	112,4 %		0,675
	6	112,4 %	128,4 %		0,837
	7	Дорівнює або більше ніж 128,4 %			0,857

K₂ це показник загальної ліквідності. Він вказує на фінансову стабільність компанії та показує можливість підприємства покрити короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів.

Знайдемо показник загальної ліквідності за формулою оборотні активи / поточні зобов'язання і забезпечення = (ф. 1 р. 1125 + р. 1100 + р. 1110 + р. 1165 гр. 4) / (ф. 1 р. 1695 гр. 4) = (516 813 + 317 817 + 500 325) / 1 061 472 = 1.26 = 126%

За даними таблиці вище, наша змінна X₂ буде дорівнювати 0.837

Отже можна сказати, що показник загальної ліквідності є у межах норми, що вказує нам на те, що компанія має достатній обсяг ліквідних активів для покриття своїх поточних зобов'язань у найближчому майбутньому.

Наступний аргумент X₅ знайдемо за допомогою K₅ а саме показника оборотності запасів.

Показник оборотності запасів вказує на ефективність управління запасами підприємства. Він вимірює, скільки разів запаси були повністю продані та замінені за певний період. Цей показник дозволяє оцінити, наскільки швидко підприємство здатне перетворювати свої запаси на грошові кошти.

Показник оборотності запасів рахується за формулою: запаси / собівартість реалізованої продукції = $((\text{ф. 1 р. 1100} + \text{р. 1110 гр. 4}) * 365) / \text{ф. 2 р. 2050 гр. 3} = (317\,817 * 365) / 1\,102\,235 = 105.244 = 10524.4\%$.

Отже X5 становить 0,469 ґрунтуючись на дані таблиці Б.1.

X6 знайдемо за допомогою K6, а саме показники покриття боргу валовим прибутком.

Показники покриття боргу валовим прибутком вказують на здатність підприємства виплачувати відсотки по боргу зі своїх валових прибутків. Ці показники допомагають оцінити фінансову стійкість підприємства та його здатність виробляти достатній прибуток для погашення боргових зобов'язань.

Знайдемо K6 за формулою: Валовий прибуток / Чисті короткострокові та довгострокові зобов'язання = $(\text{ф. 2 р. 2090} - \text{р. 2095 гр. 3}) / (\text{ф. 1 р. 1510} + \text{р. 1515} + \text{р. 1600} + \text{р. 1610} - \text{р. 1165 гр. 4}) = 1\,513\,732 / (95\,269 + 513\,011 + 40\,740 + 500\,325) = 1,32 = 132\%$. Отже за цими даними ми дізнаємося, що X6 = 0.645 відповідно до таблиці Б.1.

Отже даний показник дає нам зрозуміти, що у ТОВ Лоераль Україна є здатність виплатити відсотки по кредитом із своїх валових прибутків.

X7 знайдемо за K7, тобто розрахувавши показник заборгованості. Показник заборгованості (також відомий як показник дебіторської заборгованості або показник оборотності дебіторської заборгованості) вказує на швидкість, з якою підприємство перетворює свої кредити, отримані від клієнтів, у грошові кошти. Цей показник допомагає оцінити ефективність управління дебіторською заборгованістю та час, необхідний для отримання коштів від продажів.

Знайдено показник заборгованості за формулою: Короткострокові та довгострокові зобов'язання / Валюта балансу (актив) = $(\text{ф. 1 р. 1510} + \text{р. 1515} + \text{р. 1600} + \text{р. 1610 гр. 4}) / \text{ф. 1 р. 1300 гр. 4} = (95\,296 + 513\,011 + 40\,740) / 1\,705\,277 = 0,381 = 38,1\%$. Відповідно до таблиці 2.3 у додатку Б X7 = 0.152

X8 знайдемо за K8, а саме за показником оборотності кредиторської заборгованості. Показники оборотності кредиторської заборгованості вказують на швидкість, з якою підприємство розраховується зі своїми постачальниками та

повертає борги. Ці показники допомагають оцінити ефективність управління кредиторською заборгованістю та період, протягом якого підприємство має заборгованості перед постачальниками.

Знайдемо показник оборотності кредиторської заборгованості за формулою: Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги / Собівартість реалізованої продукції = ф. 1 р. 1615 гр. 4 * 365 / ф. 2 р. 2050 гр. 3 = 951 260 * 365 / 1 102 253 = 315 = 31500%. Відповідно до таблиці Б.1, X8 = -0,927

X13 знайдемо за допомогою K13, тобто показника частки неопераційних елементів балансу. Показник частки неопераційних елементів балансу вказує на співвідношення неопераційних активів або зобов'язань до загальних активів або зобов'язань підприємства. Цей показник допомагає оцінити ризики та стабільність фінансового стану підприємства, а також виявити недоліки в структурі балансу.

Розрахуємо даний показник за формулою: Неопераційні активи / Валюта балансу (актив) = (ф. 1 р. 1000 + р. 1030 + р. 1035 + р. 1040 + р. 1045 + р. 1050 + р. 1090 + р. 1155 + р. 1160 + р. 1190 гр. 4) / ф. 1 р. 1300 гр. 4 = (20 858 + 117 535 + 1 241 + 1 871) / 1 705 277 = 0,082 = 8,2%. Отже відповідно до таблиці Б.1, X13 = 0,259.

X17 знайдемо за допомогою розрахунку K17, тобто показника покриття фінансових витрат валовим прибутком. Показники покриття фінансових витрат валовим прибутком вказують на здатність підприємства виплачувати фінансові витрати (наприклад, відсотки по кредитах, дивіденди за позиками або лізингові платежі) зі свого валового прибутку. Ці показники використовуються для оцінки фінансової стійкості підприємства і його здатності виробляти достатній прибуток для покриття фінансових зобов'язань [12].

Знайдемо показник за формулою: Валовий прибуток (збиток) / Чисті фінансові витрати = (ф. 2 р. 2090 - р. 2095 гр. 3) / (ф. 2 р. 2250 - р. 2220 гр. 3) = 86 584 / (31 442 - 31 964) = -165,869 = -16586,9%. З цього виходить, що X17 = -1,786, відповідно до таблиці Б.1.

Підставляємо значення у обрану логістичну модель.

$$Z = 2,094 + 0,389 * 0.837 + 0,466*0,469 + 0,523*0.645 + 0,265 * -0.152 + 0,57* -0,927 + 0,279*0,259 + 0,237* -1,786 = 2,056$$

Використовуючи табл. 2.3 із постанови Правління НБУ від 30.06.2016р. №351

Таблиця 2.3 - Розподіл на класи відповідно до значень інтегрального показника.[12]

№	Види економічної діяльності	Діапазони значень інтегрального показника за класами									
		значення	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5	клас 6	клас 7	клас 8	клас 9
5	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів - секція G	Більше або дорівнює	+3,77	+3,12	+2,46	+1,80	+1,14	+0,49	-0,17	-0,83	-
6		Менше ніж	-	+3,77	+3,12	+2,46	+1,80	+1,14	+0,49	-0,17	-0,83

Отримуємо результат, що ТОВ «Лореаль Україна» у 2022 році було у 5 класі боржника, що вказує на високий рівень кредитного ризику, пов'язаний з цими підприємствами. Це означає, що підприємство, яке належить до 5 класу боржників, має великі ризики з погашення кредитних зобов'язань та може мати проблеми зі сплатою взятого у банку кредиту.

Наступним етапом аналізу є опис забезпечення.

Він проводиться базуючись на наявності обтяження (за наявністю інформації), заставодавець, місце знаходження, площа або кількість, ринкова вартість, коефіцієнт заставного покриття по відношенню до ліміту фінансування тощо.

Підсумовуючи аналіз такого забезпечення за операцією по видачі кредиту, надаються пропозиції щодо:

- Надання додаткового забезпечення для покриття кредитного ризику;
- Зменшення суми кредиту;

- Прийняття поруки фізичної або юридичної особи [1].

Проте у випадку ТОВ «Лореаль Україна» дані про наявне забезпечення на жаль не наявне у відкритому доступі.

4 етапом є аналіз суб'єктивних факторів, оскільки вони також мають вплив на фінансовий стан позичальника, як і кількісні.

Серед суб'єктивних факторів можна назвати:

1. Забезпечення сировинною базою
2. Оцінка ризику збута
3. Оцінка галузі
4. Ризик репутації та досвід роботи на ринку.
5. Структуру власників.

Говорячи про ТОВ «Лореаль Україна» і аналізуючи забезпечення сировиною, то з доступних джерел не можна отримати дані про основних постачальників, хоча можна додати, що ТОВ «Лореаль Україна» не виробляє свою продукцію і вона завозиться з-за кордону, основні країни постачальники це Франція, Італія, Німеччина, Польща та інше. Інформація про умови закупівель, цінова політика є конфіденційною та не знаходиться у відкритому доступі.

Оцінюючи ринок збуту, можна сказати, що дана компанія є лідером на ринку. Основні покупці продукції є мережа магазинів Єва, Простор, Сільпо, Ашан, Броккард та багато інших, тобто майже в кожному магазині можна знайти продукцію ТОВ «Лореаль Україна». Також продукція Лореаль розповсюджена у салонах краси і вони виробляють для цього окрему лінію продукції. Територіально продукція даної компанії розповсюджена по всій Україні.

Аналізуючи конкуренцію на ринку, то основними конкурентами ТОВ Лореаль Україна є Procter & Gamble, Beiersdorf, Estée Lauder та Avon. Лореаль не націлена на виробництво дешевих продуктів, ця компанія ставить у пріоритет якість, а не цінову конкуренцію. Продукція розподіляється на масовий ринок, професійна косметика, дорога люксова косметика та продукція яка продається у апетках. Отже шанс витіснення даної компанії конкурентами з ринку є дуже малим.

Оцінюючи репутаційні ризики, можна вказати, що Лореаль має великий шанс на псування репутації, оскільки вони не припинили виробництво на території росії. Але одночасно, Лореаль активно допомагає своїм працівникам на території України, надаючи фінансову допомогу їм та забезпечуючи всім необхідним на випадок блек ауту і тд.

Отже аналізуючи суб'єктивні фактори можна сказати, що компанія посідає лідерську позицію на рику, та вже кріпко засвоїлися на ринку України. Репутації Лореаль Україна загрожує той факт, що у них відкритий філіал на території тимчасово існуючої росії, проте зважаючи на те, що у мережі інтернет Лореаль не сильно критикують на цей рахунок, можна зробити висновки, що споживачі не можуть повністю відмовитися від їх продукції, оскільки політика компанії націлена саме на якість товару, а не на його цінову складову, тому і продукція Лореаль Україна призначена на середній та заможний клас суспільства.

Останнім етапом аналізу кредитоспроможності позичальника є його фінансова стабільність. Джерелом інформації для прогнозу надходження та зміни грошових коштів позичальника є бізнес-план проекту. Бізнес-план повинен бути структурованим документом, що містить розділи з детальною інформацією про галузь, підприємство та його продукцію, ризики, пов'язані з підприємством, виробничий, маркетинговий та фінансовий плани, прогноз операційної та фінансової діяльності, інвестиційний план та інші ключові аспекти.

Оцінка стійкості грошового потоку зазвичай здійснюється шляхом проведення стрес-аналізу, який передбачає розгляд кількох сценаріїв, таких як базовий, найгірший і найкращий. При оцінці стійкості грошового потоку звертають увагу на його обсяг, зміну ключових параметрів (цін, обсягів продажу, вартості виробництва, термінів запуску проекту тощо) та їх вплив на прогнозовані результати. Результатом аналізу є висновок про обґрунтованість планових показників розвитку підприємства та можливий економічний ефект від реалізації проекту.

Важливо підкреслити, що бізнес-план та оцінка грошового потоку мають враховувати конкретні характеристики проекту, ринкові умови та інші фактори. У

реальних умовах варто робити додатковий аналіз і консультиватися з фахівцями, щоб забезпечити точність та надійність прогнозів.

Отже провівши аналіз кредитоспроможності ТОВ «Лореаль Україна», можна дійти до висновків, що є певні ризики щодо видачі кредиту даній компанії, оскільки вона є у 5 класі боржника. Проте причиною збільшення ризиків для видачі кредиту стала війна з росією, що вплинуло на весь бізнес країни. Тому зважаючи на той факт, що Лореаль Україна є лідером на ринку, та виробляє продукцію, без якої люди навіть під час війни не зможу обійтися, та ця продукція заповнила косметичний ринок та ринок догляду за шкірою, ці ризики дещо пом'якшуються. Тому при укладанні кредитного договору, можуть бути передбачений, додатковий контроль за діяльністю даного підприємства, а також можливі додаткові заходи для забезпечення повернення кредиту [1].

2.2 Особливості аналізу кредитоспроможності фізичних осіб

Однією з основних цілей діяльності банків у сфері кредитування фізичних осіб є збереження та нарощування обсягів виданих кредитів без погіршення якості активів. Банки досягають цього завдяки ефективній системі управління кредитним ризиком, яка включає аналіз конкретних угод. Від якості та ефективності аналізу та прогнозування кредитних ризиків окремих позичальників залежить надійність та стійкість банку, а також якість розміщених активів у споживчому кредитуванні.

Управління ризиком окремого кредиту ґрунтується на виявленні причин, чому позичальник не може або не бажає виконувати свої зобов'язання, а також на визначенні методів для зниження рівня ризику. Метою управління кредитним ризиком є зниження ймовірності невиконання позичальником своїх зобов'язань за кредитною угодою (рівень дефолту) або мінімізація втрат банку у випадку невиконання кредиту.

Важливо зазначити, що управління кредитним ризиком є складним процесом, який включає оцінку кредитоспроможності позичальника, аналіз його

фінансового стану, кредитних історій та інших факторів. Крім того, банки встановлюють внутрішні політики та процедури для кредитного супроводу та моніторингу з метою забезпечення ефективного управління кредитним ризиком та збереження якості розміщення активів.

В Україні існує кілька поширених заходів з метою зниження кредитного ризику в окремих угодах з кредитування фізичних осіб. До таких заходів відносяться: лімітування кредитів на рівні позичальника, оцінка кредитоспроможності позичальника, вимога до належного забезпечення кредиту, страхування кредитів та формування резервів. Проведення процедур оцінки кредитоспроможності потенційних позичальників є ключовим елементом ефективної системи ризик-менеджменту банку.

При визначенні кредитоспроможності фізичної особи-позичальника слід враховувати ряд факторів. До них входять:

1. Дієздатність та правоздатність позичальника для укладення кредитної угоди.
2. Моральні якості та репутація позичальника.
3. Наявність достатнього забезпечення для кредиту.
4. Здатність позичальника отримувати стабільний дохід [1, 12].

У світовій практиці виділяють 3 основні методи оцінки ризику споживчого кредитування, які можна використовувати незалежно один від одного або комбінувати їх використання. Це такі методи:

1. Суб'єктивний висновок експертів або кредитних інспекторів;
2. Автоматизована система кредитного скорингу
3. Перевірка в різних інформаційних джерелах.

Експертний аналіз та оцінка фінансових показників позичальника на основі отриманих документів є суб'єктивним висновком, який ґрунтується на спеціалізованому знанні та досвіді кредитних експертів або інспекторів. Цей метод передбачає системний підхід до аналізу позичальника. Один з позитивних аспектів цієї методики полягає в можливості банку розробити індивідуальний

підхід до кожного потенційного позичальника, враховуючи широкий спектр фінансових характеристик.

Однак, такий метод аналізу має свої недоліки. Оцінка на основі експертного висновку є трудомісткою і вимагає особливої кваліфікації банківських працівників. Вона вимагає великої уваги до деталей, глибокого розуміння фінансових звітів та здатності правильно оцінювати ризики та можливості позичальника. Крім того, суб'єктивний характер оцінки може призвести до різних висновків у різних експертів [13].

Автоматизована система кредитного скорингу є математичною моделлю, завдяки якій визначається фактичне значення інтегрованого показника. Інтегрований показник представляє собою суму зважених оцінок певних об'єктивних та суб'єктивних характеристик фізичної особи. Шляхом порівняння фактичного значення інтегрованого показника з оптимальним значенням, встановленим банком і відповідним до лінії беззбитковості, можна оцінити кредитний ризик [14].

Для аналізу використовуються дані заявки клієнта на кредит. Заявка, як правило, містить такі розділи:

- Загальні дані;
- Фінансові показники;
- Характеристика кредиту;
- Моральні якості позичальника [1].

Кожен розділ має свою вагу та не є однаковим, а є відповідно 30%, 40%, 25%, 5%. Проте ці дані можуть варіюватися в залежності від банку.

У кожному розділі заявки на кредит запропоновано певний набір параметрів, кожен з яких має унікальну систему балів та вагу, яка відображає його значимість. Наприклад, у розділі загальні дані проводиться оцінка таких параметрів, які я одночасно заповню для початку аналізу кредитоспроможності певної фізичної особи[1]:

1. Вік :20 років
2. Місце проживання та термін проживання в цій місцевості : м. Київ; 20 років

3. Освіта: КНЕУ банківський бізнес.
4. Місце роботи: ТОВ «Лореаль Україна»; посада: Спеціаліст з бази даних.
5. Стаж роботи: на даній посад 3 місяці.
6. Сімейний стан: неодружений

Зазвичай найвищу вагу приділяють віку та посаді. Отже можна сказати, що даний клієнт є молодим, а отже багато сил та можливостей покращувати власну фінансову ситуацію. Посада у престижній компанії, що може у перспективі означати подальший розвиток та ріст доходу.

У розділі фінансові показники дізнаються про такі параметри:[1]

1. Кредитна історія: відсутня
2. Співвідношення доходів і платежів за кредитом за показниками банку
3. розрахунок буде проведено пізніше
4. наявність нерухомості у власності: наявна
5. наявність автотранспорту у власності: наявний
6. наявність ПК: наявний
7. ділова активність (володіння фірмою): відсутня

Найвищу вагу за даним розділом має коефіцієнти, що вказують на можливість клієнта погасити платежі за кредитом.

В залежності від відповіді клієнта на кожен із запропонованих параметрів формується унікальна зважена бальна оцінка. Це досягається шляхом перемноження кількості балів, які відповідають шкалі банку, на вагу параметра. Після цього сума всіх зважених бальних оцінок параметрів складає бальну оцінку за кожним розділом. Подальше сумування бальних оцінок всіх розділів використовується для створення інтегрованого показника, який відображає рівень ризику конкретної кредитної операції та кредитоспроможності позичальника.

За фактичним значенням інтегрованого показника (загальною кількістю набраних балів) всі потенційні позичальники розподіляються на класи. Відповідно до класу, до якого належить потенційний позичальник, приймається відповідний варіант рекомендацій щодо прийняття рішення про надання кредиту, дивися таблицю 2.5 [12]

Таблиця 2.5 Розподіл на класи позичальників.[12]

Клас позичальника	Кількість балів	Ризик, %	Рішення щодо доцільності надання кредиту
“А”	Понад 75	Менше 25	Фінансовий стан добрий. <u>Позитивна рекомендація щодо надання кредиту</u>
“Б”	Від 55 до 75	Від 45 до 25	Фінансовий стан задовільний. <u>Видача кредиту можлива. Для прийняття позитивного рішення про видачу кредиту потрібна додаткова інформація.</u>
“В”	Від 45 до 55	Від 45 до 55	Фінансовий стан незадовільний. В разі видачі кредиту <u>рекомендується додаткове забезпечення.</u>
“Г”	Менше 45	Більше 55	Фінансовий стан критичний. В разі видачі кредиту <u>рекомендується додаткове забезпечення.</u>

Починаючи з січня 2017 року, українські банки згідно вимог Національного банку України здійснюють оцінку кредитоспроможності фізичних осіб не рідше одного разу на рік. Це виконується шляхом визначення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника - фізичної особи [3]. Для розрахунку значення цього коефіцієнта банк проводить оцінку фінансового стану фізичної особи на основі якісних та кількісних показників.

Якісні показники відображають особисту кредитоспроможність позичальника, в той час як кількісні показники інформують про його економічну кредитоспроможність. При цьому, кількісні показники становлять не менше 70 відсотків загальної оцінки фінансового стану боржника - фізичної особи.

Оцінка особистої кредитоспроможності фізичної особи залежить від різних якісних характеристик, таких як загальний матеріальний стан клієнта, його соціальна стабільність, вік клієнта та кредитна історія клієнта, інформація щодо боржника, отримана з державних реєстрів, податкової декларації тощо.

Виділяють 3 основні кількісні показники економічної кредитоспроможності фізичної особи:

1. Сукупні чисті надходження

2. Накопичені кошти на рахунках у банку
3. Коефіцієнти, які характеризують поточну платоспроможність боржника фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом.

Для розрахунку кредитоспроможності фізичної особи ми будемо використовувати власні дані. Та для прикладу візьмемо кредит в Ощад банку на авто, сумою 400 000 грн можна побачити на рис. 2.1. Умовою є авансовий платіж на 30% від суми кредиту та беремо кредит на 2 роки за ануїтетною схемою. В результаті перший платіж буде становити 20 905 грн (враховуючи одноразову комісію у розмірі 7000грн) і надалі ця сума платежу буде зменшуватися. Заставою буде квартира позичальника, ринкова вартість квартири становить 2 млн грн.

Сума, грн
400 000

Авансовий внесок, %
30

Строк кредиту, міс.
24

Сума кредиту, грн
280 000

Тип погашення
 Ануїтет Класичний

Назва кредиту
Кредит на нове авто

Щомісячний платіж
12 919 грн

Додаткові платежі за кредитом
комісія за надання кредиту, разово 7 000 грн

Загальні витрати за кредитом	Загальна вартість кредиту	Реальна річна процентна ставка
37 063 грн	317 063 грн	13.22%

НАДІСЛАТИ ЗАЯВКУ

Рисунок 2.1-Умови кредиту[15]

Отже розрахувати сукупні чисті надходження можна за формулою

$$СЧД = СД_{міс} - СВ_{міс}$$

де, СЧД - сукупні чисті надходження;

СД - щомісячні сукупні надходження;

СВ - щомісячні сукупні витрати та зобов'язання, крім зобов'язань перед банком[8]

$$СЧД = 42\ 000 - 15\ 000 = 27\ 000 \text{ грн}$$

Накопичених коштів на рахунках у банку у клієнта немає, оскільки він їх вклав як авансовий платіж.

Далі проаналізуємо поточну платоспроможність позичальника та її фінансові можливості виплатити кредит.

Поточна платоспроможність позичальника буде розраховуватися за формулами:

$$\text{СДміс}/\text{СВміс} = 42\,000 / 15\,000 = 2,8$$

$$\text{ОБК}/\text{ВЗ (ВК)} = 280\,000 / 2\,000\,000 * 400\,000 = 0,00000035$$

де, ОБК - обсяг заборгованості за кредитом;

ВК - вартість об'єкта кредитування;

ВЗ - вартість об'єкта застави.[1]

$$(\text{ОБК}+\text{ПП}+\text{КВ})_{\text{міс}} / \text{СД міс.} = (280\,000 + 317\,063 - 280\,000 + 7000) / 24 / 42\,000 = 0,32$$

де (ОБК+ПП+КВ) - щомісячні витрати боржника на обслуговування боргу;

ПП – проценти за кредит;

КВ – комісійна винагорода;

Оптимальні значення цих коефіцієнтів банк установлює самостійно з урахуванням видів кредитів, форми їх надання, цільового призначення, терміну користування, наявності забезпечення, способу сплати тощо.

Вітчизняні банки можуть використовувати також показник частки витрат у доходах:

$$[(\text{ОБК}+\text{ПП}+\text{КВ}) + \text{СВ}] / \text{СД} = (280\,000 + 317\,063 - 280\,000 + 7000 + 15\,000) / 24 / 42\,000 = 0.34$$

Отже розрахований коефіцієнт частки витрат у доходах за формулою $(\text{ОБК}+\text{ПП}+\text{КВ})_{\text{міс}} / \text{СД міс.}$ дозволяє оцінити спроможність фізичної особи покривати за рахунок одержаних доходів свої витрати за той же період з урахуванням погашення зобов'язань за кредитом. Критичне значення цього показника не більше 0,5 [3].

З метою прийняття рішення щодо надання споживчого кредиту, банк проводить класифікацію потенційних позичальників - фізичних осіб на основі оцінки їх кредитоспроможності та рівня забезпечення кредиту. Ця класифікація

передбачає поділ позичальників на 5 класів залежно від їхньої фінансової здатності та забезпечення кредиту.[16]

Проаналізувавши кредитоспроможність даної фізичної особи, можна сказати, що вона належить до боржника 1 класу, а отже ризики щодо видачі кредиту є мінімальними. Однак клієнт немає кредитної історії, що значно понижує довіру до нього, проте через надану ним заставу, ризик щодо видачі кредиту даному клієнту дуже сильно знизився. Варто додати, що незважаючи на заставу, клієнт має достатню кількість доходів, щоб оплатити кредит та відсотки по ньому, також він є молодим та працює у престижній компанії, що вказує на його можливий розвиток у ній та можливий ріст заробітної платні. Зважаючи на ці кількісні та якісні показники можна стверджувати, що відповідь банку на заявку цього клієнта буде позитивною.

2.3 Проблеми та шляхи підвищення ефективності аналізу кредитоспроможності позичальників в Україні

Згідно з офіційними даними, наданими Національним банком України [17], станом на 1 січня 2023 року, відсоток непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі зріс до 38%. За період з березня по грудень 2022 року, обсяг непрацюючих кредитів збільшився на 127 мільярдів гривень, досягнувши 432 мільярди гривень

Головною причиною, чому позичальники не сплачують за кредитними угодами, є звісно повномасштабна війна та складна економічна ситуація. Проте окрім цих причин, значний обсяг проблемних заборгованостей у кредитних портфелях банків утворюється через проблему неефективної оцінки кредитоспроможності як фізичних так і юридичних осіб.

Одна з причин чому виникає така проблема це відсутність єдиної загальноприйнятої і законодавчо закріпленої методики оцінки кредитоспроможності позичальників. В Україні процес оцінки кредитоспроможності регулюється Положенням Національного банку України №

351, проте воно стосується оцінки кредитного ризику за активними банківськими операціями та встановлює мінімальні вимоги до банків щодо розрахунку очікуваних втрат внаслідок кредитного ризику. Проте варто зазначити, що кожен банк розробляє свою власну систему оцінки кредитоспроможності, враховуючи свою кредитну політику, технологічні можливості, спеціалізацію, умови договору, позицію на ринку та стабільність економіки та політики в країні. Більшість з них використовує відомі іноземні методики, ігноруючи адаптовані українські розробки щодо оцінки ймовірності дефолту.

Як було зазначено у розділі 1.2, що кожен із основних наявний методів аналізу кредитоспроможності, має як свої переваги, так і свої недоліки. Зупинимося та проаналізуємо більш глибоко недоліки які наявні у методах та більш детально розберемося у причинах тих проблем та як їх можна виправити.

Як зазначалося у розділі 1.2 основними недоліками бально рейтингової системи є суб'єктивний аналіз деяких складників, туди входять і оцінки з якості управління і оцінка з якості активів. Також дана модель потребує постійного оновлення даних, що спричиняє значні витрати для їх збору.

Також рейтингова оцінка стикається з проблемою неоднозначності критеріїв при визначенні рейтингових класів та широкого розподілу позичальників за категоріями кредитоспроможності. Практика показує, що критерії оцінки кредитоспроможності, які були розроблені українськими кредитними установами, зазвичай завищують клас позичальника, що штучно підвищує його фінансовий стан та зміцнення суми резерву, яку банк мав виділити під цього клієнта [17].

Моделі прогнозування CART та множинний дискримінантний аналіз дуже залежать від якості вихідних даних. У випадку множинного дискримінантного аналізу, важко знайти необхідну кількість збанкрутілих позичальників у певній галузі, щоб потім мати змогу прорахувати регресійний коефіцієнт. У випадку моделі CART, яка є дуже чутливою до недостовірних даних розрахунок може бути некоректним через аномальні дані, які можуть бути наявні у період війни.

Важливо зазначити, що вагомим недоліком методи прогнозування є відсутність аналізу динаміки окремих показників у часі, який може виникнути при оцінці фінансового стану підприємств. Якщо не враховувати зміни цих показників у часі, то підприємства з різними фінансовими тенденціями, тобто один позичальник почав стрімко розвиватися, хоча був посереднім, а інший позичальник зустрівся із проблемами і його фінансовий стан погіршується, можуть мати однаковий рейтинг в один і той же момент. Проте, насправді ці клієнти повинні мати різну рейтингову оцінку, оскільки одне з них погіршує своє фінансове становище, тоді як інше активно розвивається, навіть якщо їх поточні показники є подібними. І отже ці моделі можуть лише частково надати висновки щодо видачі кредиту клієнту.

Аналізуючи комплексні моделі аналізу кредитоспроможності позичальників такі як PARSER, PARTS, Правило «6С», CAMPARI, MEMO RISK та система 4FC, можна виділити недолік цих систем у тому, що вони базуються на системі фінансових показників, що під час війни та дуже нестабільної економічної ситуації та високого рівня інфляції, фінансові коефіцієнти не можуть бути єдиним пунктом для оцінки кредитоспроможності позичальника. Розраховані коефіцієнти враховують лише конкретний момент в економічному часі, не здатні ухвалити безперервні динамічні зміни. Відсутність інформації про динамічні процеси в економіці призводить до більшої невизначеності стосовно фінансового стану підприємства і збільшує ризик під час кредитування. Крім того, відсутній єдиний підхід фінансових установ щодо визначення оптимальних значень показників діяльності позичальника.

Залишається актуальною проблемою розроблення системи критеріальних значень фінансових коефіцієнтів для порівняння кредитоспроможності позичальників у фінансових установах. Це пов'язано з тим, що існує велика різноманітність значень коефіцієнтів, яка залежить від галузі діяльності, а також з тим, що вже існуючі рекомендації щодо показників фінансового стану не враховують галузевих особливостей та специфіки суб'єктів господарювання.

Галузеві коефіцієнти є важливим елементом оцінки кредитоспроможності, оскільки вони відображають особливості технологічних процесів та тривалість ділового циклу підприємств. Однак їх розрахунок вимагає обробки великої кількості статистичних даних. У багатьох європейських країнах такі розрахунки здійснюються централізовано на рівні держави або спеціалізованих статистичних агенцій.

На відміну від цього, в Україні відсутня система середньогалузевих коефіцієнтів. Це ускладнює процес оцінки кредитоспроможності позичальників та може призвести до менш точних та об'єктивних результатів. Врахування галузевих особливостей є важливим кроком у вдосконаленні методик оцінки кредитоспроможності і сприятиме зниженню ризиків для фінансових установ.

У вітчизняній практиці також спостерігається недостатнє методологічне та інформаційне забезпечення процесу оцінки кредитоспроможності. Офіційна фінансова звітність не завжди надає об'єктивне відображення фінансового стану позичальника. Існує кілька факторів, які піддають сумніву можливість об'єктивної оцінки на основі фінансових звітів:

1. Фінансова звітність має фіксовану дату складання і не відображає повністю процесів, що відбуваються протягом періоду між датами звітності.
2. В процесі підготовки звітності може застосовуватися так звана "техніка декорації вітрин", коли виконуються фінансові операції, спрямовані на штучне поліпшення фінансового стану підприємства на короткий термін [17].
3. Для отримання об'єктивних результатів оцінки кредитоспроможності необхідно аналізувати значну кількість фінансових звітів позичальника за різні періоди.

Ці чинники ставлять під сумнів точність та надійність фінансової звітності і ускладнюють процес оцінки кредитоспроможності. Для поліпшення ситуації необхідно забезпечити високу якість звітності та проводити аудит на відповідному рівні.

У зв'язку з обмеженою наявністю даних, особливо при фінансуванні нових підприємств, проведення такого аналізу часто неможливе. Крім того, важко порівняти результати через різницю у методології складання фінансової звітності в різні періоди та нестабільність економічних умов, за яких досягалися відповідні показники позичальника. В цьому контексті наявність національного рейтингового агентства в країні, чії оцінки були б прийняті всіма ринковими учасниками, має велике значення. У країнах з розвинутою ринковою економікою оцінку рейтингів фірм здійснюють спеціалізовані компанії та служби. Наприклад, у США функцію оцінки кредитоспроможності підприємств виконують "Фінансові інспекції", які мають великі бази даних з характеристиками підприємств для формування кредитних рейтингів. В Україні національні рейтингові агентства поки не є поширеними (наразі існує одне таке агентство - "Кредит Рейтинг", яке має право присвоювати національні рейтинги суб'єктам господарювання).

Для вдосконалення оцінки кредитоспроможності підприємств банками, є вдосконалення єдиної системи за напрямками нижче:

1. Необхідно закріпити на рівні законодавства методику розрахунку кредитоспроможності позичальників, яка включатиме комплексний набір показників та коефіцієнтів для забезпечення повноти та різнобічності аналізу діяльності підприємства-позичальника. Також потрібно систематично розробляти і видавати методичні вказівки та пояснення щодо застосування цієї методики.
2. Впровадження методики оцінки кредитоспроможності та системи рейтингу позичальників, які не обмежуватимуться лише аналізом фінансового стану позичальника, але також будуть враховувати зовнішні фактори, що впливають на діяльність підприємства.
3. Для покращення ситуації також потрібно забезпечити банківських аналітиків достатнім обсягом якісної інформації про позичальників. Ця інформація має відповідати критеріям повноти, достовірності, актуальності, об'єктивності та порівнюваності, а також повинна бути верифікованою. Це

дозволить визначити кредитоспроможність підприємства з найвищою точністю.

4. Постійне вдосконалення матеріально-технічної бази вітчизняних фінансових установ, включаючи створення і використання спеціалізованого програмного забезпечення, що дозволяє впроваджувати ефективні системи оцінки кредитоспроможності та ризику.
5. Підвищення рівня освіти та кваліфікації фахівців у фінансових установах, забезпечення їх високим рівнем знань у галузі фінансів, обліку та економічного аналізу. Особлива увага приділяється математико-статистичним методам, які дозволяють проводити аналітичні дослідження в галузі оцінки перспектив розвитку різних видів економічної діяльності.
6. Розробка і впровадження єдиних методологічних підходів та стандартів оцінки кредитоспроможності, що враховують галузеві особливості і специфіку діяльності різних підприємств. Це сприятиме забезпеченню єдності і порівнянності результатів оцінки;
7. Активне впровадження інноваційних підходів і технологій у процеси оцінки кредитоспроможності, таких як використання штучного інтелекту, машинного навчання і аналізу великих обсягів даних, що дозволяє зробити процес більш точним і ефективним;
8. Співпраця фінансових установ з науковими установами та дослідними центрами для спільного розроблення інноваційних методів та інструментів оцінки кредитоспроможності, що враховують сучасні тенденції та виклики у галузі фінансів і економіки [18].

Якщо говорити про аналіз кредитоспроможності фізичної особи, то можна виділити що більшість методи для оцінки кредитоспроможності фізичних осіб є схожими та в основному гуртуються на аналізі платоспроможності клієнта, але ніхто не оцінює бажання клієнта виплачувати кредит. Також методики не слабо спираються на банківську статистику і саме тому скорингова модель оцінки кредитоспроможності виконується неефективно. Також варто зазначити, що ускладнює процес оцінки кредитоспроможності низький рівень взаємодії банків з

бюро кредитних історій. Основна маса методів передбачає перевірку службою безпеки, майже всіх заявок, хоча вони не є іноді доцільними і останнє це те, що клієнти практично не диференціюються.

Описані вище недоліки збільшують час оцінки кредитоспроможності та знижують її якість. А неякісна оцінка кредитоспроможності може призвести до проблемного боргу для банку, а для клієнта невідповідністю умов кредитування до його справжньої кредитоспроможності.

Проблема якості відбору позичальників під час надання споживчих кредитів в українських банках є актуальною і пов'язана з якістю використовуваних скорингових систем. Важливо, щоб усі банки відповідали сучасним вимогам і мали здатність розробляти та впроваджувати ефективну скорингову систему. Однак, не всі банки мають таку можливість, особливо при самостійній розробці моделі та постановці технічного завдання.

Великою проблемою є недостовірна та неповна інформація про клієнта, які є у базах даних, яка збирається окремими фрагментами та несистемно. Але навіть і зібрані дані є недостовірними, через нестабільність в економіці, що дуже сильно змінило ці дані і ті клієнти, які мали ідеальну кредитно історію, зараз можуть бути неплатоспроможними. Для порівняння, за кордоном такі бази даних збирають впродовж 40 а то й 50 років, що дає можливість прослідкувати динаміку і періоди піднесення і нестабільності[29].

У загальному сенсі, сучасний підхід до концепції "кредитоспроможність" включає такі аспекти: бажання й можливість позичальника погашати кредит, що умовно позначається як WAS, де W (willingness) – бажання, A (ability) – здатність, S (stability) – стабільність. Рівень доходів свідчить про можливість позичальника фізичної особи, кредитна історія слугує показником його бажання, а трудова книжка та соціальний статус надають інформацію про стабільність. Приведена комбінація критеріїв унікальна для кожного позичальника і дозволяє оцінити його кредитоспроможність.

До 2008 року в Україні для оцінки кредитоспроможності використовувався лише аналіз платоспроможності, заснований на доходах та витратах

позичальника. Проте після буму кредитування відбулися значні зміни, включаючи масове споживче кредитування та складність прогнозування поведінки та соціально-економічного стану фізичних осіб. Це призвело до розробки нових методів оцінки кредитоспроможності. Зарубіжні країни давно використовують метод аналізу клієнта за допомогою різних інформаційних джерел, який дозволив створити бюро кредитних історій [18].

Сьогодні оцінка кредитоспроможності фізичної особи здійснюється широко використовуваним методом - кредитний скоринг. Цей метод дозволяє банкам визначати рівень ризику і приймати рішення про кредитування, оцінюючи певні критерії та бали клієнтів. Однак в Україні відсутня єдина методика, адаптована до специфіки банківської діяльності в сфері споживчого кредитування. При аналізі кредитоспроможності використовуються кількісні та якісні показники.

До якісних можна віднести вік, сімейний стан, загальний матеріальний стан та наявність кредитної історії. Проте більш ефективно було диференціювати метод оцінки кредитоспроможності, а саме розподілити позичальників на такі групи[18]:

1. Постійні та на сьогодні діючі клієнти
2. Потенційні позичальники
3. Потенційні позичальники, які мають довгу кредитну історію.

І до кожного типу клієнта має застосовуватися різна методика оцінки кредитоспроможності.

Тобто для групи 1, а саме постійних клієнтів або діючих позичальників, то варто застосувати спрощену оцінку кредитоспроможності, базуючись на розрахунок платоспроможності. Така оцінка проводиться кредитним експертом.

Платоспроможність аналізується за допомогою розповсюдженої та стандартної схеми. Але необхідно аналізувати поточні кредити клієнта а також перевіряти заявки на кредити в інших кредитних установах.

Для отримання об'єктивної оцінки та щоб знизити рівень ризику, потрібно дотримуватися таких умов:

1) Користування кредитом має бути не менше 1 року або бути клієнтом банку протягом 5 років.

2) Споживча позика видавалася клієнту не довше ніж 1 рік назад або був погашений до шести місяців тому.

3) Відсутні факти невиконання своїх зобов'язань [18].

При порушенні хоча б одного з цих пунктів позичальник відразу переходить з першої групи до другої (потенційні клієнти банку).

Оскільки друга група є найширшою, тому необхідно вибрати метод оцінки кредитоспроможності за якого можна обробляти дуже великі масиви даних протягом короткого періоду часу. В сучасному світі клієнта цікавить лише фінальний результат, його не цікавить, які внутрішні процеси відбуваються у банку. Тому необхідно розробити методи, які дають можливість швидко приймати рішення по видачі кредиту. Використовують скорингову модель із максимально великою кількістю параметрів, щоб досягнути цього.

У третій групі їх оцінка має відбуватися також за допомогою скорингової моделі, проте з меншою кількістю параметрів. Параметри мають відрізнятися на чинники, які описують недовгу кредитну історію, якій необхідна більш широка деталізація.

Так як друга група є найбільшою, то для обробки великих масивів даних швидко, актуальним є використання скорингової моделі з багатьма параметрами. Вона забезпечує швидке рішення щодо кредитування, що важливо для сучасного клієнта.

Для третьої групи позичальників застосовують скорингову модель з меншою кількістю параметрів, орієнтовану на короткотермінову кредитну історію з більшою деталізацією.

Для отримання об'єктивної оцінки та щоб знизити рівень ризику, потрібно дотримуватися таких умов:

1) Користування кредитом має бути не менше 5-7 років.

2) Споживча позика була отримана протягом 1 року, яке передувало зверненню за наданням нової позики.

3) Відсутні факти невиконання своїх зобов'язань.

Якщо клієнт не виконує хоча б один із цих пунктів, то переходить відразу у другу групу користувачів і вже аналіз буде проходити по скоринку з максимальною кількістю параметрів.

Однак недоліком скорингової системи є необґрунтоване відкидання хороших клієнтів. Було помічено, що скорингова система є неефективною під час видавання великих кредитів та в особливих випадках кредитування. Якщо виникла така ситуація, то потрібно використовувати експертну оцінку фахівців.

Банки самі визначають критерії для позичальників, виходячи зі своєї стратегії та політики. Це створює різницю в скорингових моделях. Параметри цих моделей базуються на здатності позичальника відплатити кредит. Обмежена доступність інформації може вплинути на вибір параметрів, проте подані документи зазвичай достатні для початкової оцінки. Розробка моделей може базуватися на експертних оцінках або статистиці. Бюро кредитних історій є надійним джерелом даних, хоча наявність кредитної історії не є єдиним критерієм оцінки кредитоспроможності.

Доцільно більш ґрунтовно зупинитися на бюро кредитних історій, оскільки все більше і більше людей користується кредитами, все переходить у онлайн формат, тому збирати всю необхідну інформацію про клієнта стає значно легше.

Наразі в Україні є 5 основних бюро кредитних історій: система Bank ID, «Перше Всеукраїнське бюро кредитних історій», «Міжнародне бюро кредитних історій», «Українське бюро кредитних історій», «Українське кредитне бюро».

Відповідно до закону Про організацію формування та обігу кредитних історій. Закон України від 23.06.2005р. № 2704-IV. БКІ збирають наступну інформацію: [19]

1. Відомості, що ідентифікують особу;
2. Відомості про грошове зобов'язання суб'єкта кредитної історії
3. Інформацію про суб'єкта кредитної історії, яка складається із сукупності документованої інформації про особу з державних реєстрів, інших баз

даних публічного користування, відкритих для загального користування джерел

4. Відомості про операції з інформацією, яка складає кредитну історію [20]

БКІ співпрацюють з банками задля отримання необхідних даних про клієнтів, гарантуючи при цьому безпеку цих даних.

Стрімко наразі розвивається система НБУ Bank ID. Суттю цієї системи є те, що можна легко та швидко отримати або відправити необхідні персональні дані. Для прикладу візьмемо ситуацію, що клієнт вирішив взяти кредит у банку з яким він ще не працював. Замість фізичної присутності клієнта та фізичних документів, банк робить запит на документи у клієнта через інтернет. Клієнт даючи на це згоду, звертається до системи Bank ID. Базуючись на співпраці банків з НБУ та його системою, Bank ID робить запит у банку з яким співпрацював клієнт та запрошує необхідну інформацію. Банк з яким співпрацював клієнт, надсилає необхідну інформацію через Bank ID до банку який запросив дані про клієнта [16].

Таким чином у системи Bank ID є інформація про всіх клієнтів у всіх банках-партнерах. Проте як позитивним так і негативним моментом є той факт, що у системі Bank ID дані не зберігаються, що робить їх безпеку на вищому рівні, проте якщо певний банк перестане співпрацювати з цією системою, то вже дані не можна буде отримати. І з цього випливає переваги інших БКІ, оскільки у них ці дані зберігаються у їх системах.

Зараз НБУ працює над єдиною інформаційною системою обліку позичальників. Вона функціонує та утворюється за участю комерційних банків та має на меті підвищення надійності комерційних банків, зменшення ризиків, зміцнення довіри до них та банківської системи вцілому [21].

У цей реєстр заносяться дані про клієнтів у яких є прострочена заборгованість перед банками. Проте не зважаючи на всі переваги БКІ, наразі БКІ не надають достатню кількість інформації, яка буде основою для банківського вердикту щодо надання позики.

Це пояснюється тим, що більшість кредитних звітів українських кредитних бюро містить лише основну інформацію про виконання або невиконання позичальником своїх зобов'язань за попередніми кредитами. Хоча ця інформація є важливою для відхилення потенційного позичальника з негативною кредитною історією, вона сама по собі є недостатньою. Якщо клієнт давно у минулому невиконав зобов'язання, то цей факт не має бути сигналом, що такому клієнту треба відразу відмовляти у наданні кредиту. Зворотно, надання кредиту потенційному позичальнику з позитивною кредитною історією також не може бути автоматичним рішенням. Позитивні факти в кредитній історії можуть бути застарілими та не відображати сучасні зміни в доходах, зобов'язаннях, майновому стані та інших аспектах життя позичальника.

Необхідно детально розглянути фактори, яким недостатньо приділяється увага при розробці скорингової моделі [18].

Одним із них є загальна інформація про споживача, а статус житла та у якому регіоні проживає клієнт. Ця інформація є важливою з точки зору відновлення платоспроможності. Люди селах та містах мають різні можливості знайти нову роботу ну і економічний потенціал регіону має таке саме значення.

Вважається цілком обґрунтованим та необхідним розширити оцінку позичальників шляхом більш детального врахування їх витрат. В даний час, банки переважно спираються на прожитковий мінімум. Проте кожен клієнт має різні витрати, пов'язані з освітою, розвагами та іншими аспектами, які, хоча і існують, не враховуються при оцінці платоспроможності клієнта. Таке формальне ставлення кредиторів до витрат клієнта призводить до того, що позичальники неадекватно оцінюють свої можливості щодо погашення кредиту. Ми вважаємо, що для врахування цього аспекту банкам не обов'язково знати конкретні суми видатків, але сам факт їх існування є важливим. Також не можна однозначно ставитись до наявності у позичальника певного майна. З одного боку, його наявність свідчить про соціальну стабільність заявника, але з іншого боку, може вказувати на додаткові витрати, пов'язані з його утриманням.

Оцінка кредитоспроможності фізичних осіб є невід'ємною складовою процесу оцінки кредитних ризиків при споживчому кредитуванні в банку. Вдосконалення цього процесу є одним з основних завдань банків під час організації кредитного процесу. Проте недостатньо ефективна оцінка кредитоспроможності при фізичної особи, та її формальне здійснення на практиці при споживчому кредитуванні є однією зі слабких сторін кредитного ризик менеджменту. Виявлені недоліки сучасної практики оцінки кредитоспроможності фізичних осіб в банках України негативно впливають на якість оцінки позичальників і затримують процес її здійснення, що загалом погіршує якість кредитних послуг.

Для покращення кредитного ризик-менеджменту в банках України пропонується використовувати диференційований підхід до оцінки кредитоспроможності фізичних осіб, використовуючи спрощені методики для клієнтів з нижчим рівнем ризику. Також запропоновано комплекс базових інформаційних параметрів скорингової оцінки фізичних осіб при наданні споживчих кредитів, включаючи додатковий блок, який враховує можливі майбутні зміни в позичальника. Впровадження цих пропозицій у практику банків може значно оптимізувати процес оцінки кредитоспроможності позичальників при споживчому кредитуванні.

ВИСНОВКИ

Видача кредитів є однією з найприбутковіших банківських операцій і формує, в основному, саму велику частину доходів банків. Через що поняття "кредитоспроможність" є одним з найважливіших показників в банківському секторі, оскільки воно визначає можливість позичальника виконувати свої зобов'язання перед банком.

Під кредитоспроможністю позичальника слід розуміти наявність у позичальника передумов для отримання кредиту і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки. Проте варто розділяти поняття кредитоспроможності для фізичних осіб та для юридичних осіб. Для юридичних осіб кредитоспроможність оцінюється на основі їхнього фінансового стану, платоспроможності та ризику дефолту, тоді як для фізичних осіб кредитоспроможність вимірюється їхньою здатністю виплачувати кредитні зобов'язання.

На сьогоднішній день банками було створено дуже велика кількість методик оцінки кредитоспроможності і вони досить різноманітні. Виділяють 2 підходи до оцінки кредитоспроможності позичальника:

1. Класифікаційні (статистичні) методи
2. Методи комплексного аналізу.

До класифікаційних методів відносять 2 групи методів аналізу: бально-рейтингові та прогнозування. А до методів комплексного аналізу відносять моделі, як PARSER, PARTS, Правило «6С», CAMPARI, MEMO RISK та система 4FC. На жаль, існуючі моделі та методи оцінки кредитоспроможності мають недоліки, тому необхідно створити новий метод оцінки, який буде базуватися на зарубіжних практиках та буде адаптований до українського законодавства.

На основі даних методів, було проаналізовано ТОВ «Лореаль україна». Для аналізу даної компанії було розраховано наступні показники:

1. Обслуговування боргу
2. Ліквідність

3. Оборотність
4. Прибутковість та рентабельність
5. Показники, що характеризують структуру капіталу та майна підприємства [1].

За даними аналізу, Лореаль Україна знаходиться у 5 класі боржника, що свідчить про наявні ризики видачі кредиту. Проте потрібно було врахувати суб'єктивні фактори:

6. Забезпечення сировинною базою
7. Оцінка ризику збута
8. Оцінка галузі
9. Ризик репутації та досвід роботи на ринку.
10. Структуру власників.

Проаналізувавши їх, а також взявши до уваги факт, що наразі в Україні війна, компанія є лідером на ринку та має гарну репутацію, хоча є високий шанс її погіршення, ризики щодо видачі кредиту можуть дещо пом'якшитися.

На основі аналізу кредитоспроможності фізичної особи методом кредитного скорингу дійшли до висновку, що даному клієнту можна надати кредит на авто. Клієнт має високу кредитоспроможність, базуючись на сукупні чисті доходи, поточну платоспроможність та коефіцієнт частки витрату доходах, значення яких були у межах нормативу.

Провівши аналіз існуючих методів аналізу кредитоспроможності як фізичних, так і юридичних осіб, дійшли до висновку, що вони не є максимально ефективними та потребують покращення. Для юридичних осіб було визначено такі напрямки покращення:

1. Закріплення на рівні законодавства методики розрахунку кредитоспроможності позичальників з комплексним набором показників та коефіцієнтів, що забезпечуватимуть повноту та різнобічність аналізу діяльності підприємства-позичальника.

2. Впровадження оцінки кредитоспроможності та системи рейтингу позичальників, що враховуватимуть не тільки фінансовий стан позичальника, але й зовнішні фактори, що впливають на його діяльність.
3. Забезпечення банківських аналітиків достатньою якісною інформацією про позичальників, що відповідає критеріям повноти, достовірності, актуальності, об'єктивності та порівнянності.
4. Постійне вдосконалення матеріально-технічної бази фінансових установ, зокрема за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення для ефективних систем оцінки кредитоспроможності та ризику.
5. Підвищення рівня освіти та кваліфікації фахівців у фінансових установах з фокусом на фінансовій справі, обліку, економічному аналізі та математико-статистичних методах.
6. Розробка і впровадження єдиних методологічних підходів та стандартів оцінки кредитоспроможності, що враховують галузеві особливості та специфіку підприємств.
7. Активне використання інноваційних підходів та технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання та аналіз великих обсягів даних, для поліпшення процесу оцінки кредитоспроможності.
8. Співпраця фінансових установ з науковими установами та дослідними центрами для спільного розроблення інноваційних методів та інструментів оцінки кредитоспроможності, що враховують сучасні тенденції та виклики у галузі фінансів і економіки.

Для фізичних осіб було визначено, що для покращення кредитного ризик-менеджменту в банках України пропонується використовувати диференційований підхід до оцінки кредитоспроможності фізичних осіб, використовуючи спрощені методики для клієнтів з нижчим рівнем ризику. Також запропоновано комплекс базових інформаційних параметрів скорингової оцінки фізичних осіб при наданні споживчих кредитів, включаючи додатковий блок, який враховує можливі майбутні зміни в позичальника. Впровадження цих пропозицій у практику банків

може значно оптимізувати процес оцінки кредитоспроможності позичальників при споживчому кредитуванні.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Кредитний менеджмент у банку [Електронний ресурс] : підручник / [С. М. Аржевітін, Т. П. Остапишин, І. Б. Охрименко та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Аржевітіна та к.е.н., доц. Т. П. Остапишин. — Київ : КНЕУ, 2017.— 499, [5] с.
2. Банківські операції : підручник / за ред. В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янської. — Київ. : знання, 2011. — 727 с
3. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000р. № 2121-ш. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення?)
4. Левчук Н.М. фінанси підприємств: навч. Посібник / Н.М. Левчук, Л.В. Якименко. — Київ.: КНЕУ, 2016. — 512 с.
5. Бордюг В.В. теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку / В.В. Бордюг // вісник університету банківської справи національного банку України. - 2008. — № 3. — с. 112-115.
6. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання: монографія / А. О. Єпіфінов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мелиник, І. О. Школьник та ін./за ред. Доктора економічних наук А. О. Єпіфанова. — Суми: УАБС НБУ, 2007. — 286с.
7. Гроші та кредит [електронний ресурс] : підручник / [М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін.] ; за наук. Ред. М. І. Савлука ; м-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київ. Нац. Екон. Ун-т ім. Вадима Гетьмана". - 6-те вид., переробл. і доповн. - електрон. Текстові дані. - Київ : КНЕУ, 2011. - 590 с.
8. О. О. Казак сучасні імперативні тренди аналізу кредитоспроможності позичальників банку Київ, КУБГ. 2021. - с 98
9. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Затверджена постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами і доповненнями).—URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> 20.05.2023

- 10.Фінансова звітність Лореаль 2019-2021 URL: <https://www.loreal.com/uk-ua/ukraine/>
- 11.Фінансова звітність Лореаль 2022 URL: https://clarity-project.info/edr/33239599/finances?current_year=2022
- 12.Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Затверджено постановою правління НБУ від 30.06.2016р. №351 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
- 13.Глухівська А.Б. методики оцінки кредитоспроможності суб'єктів господарювання Львів. ЛНУ. 2017. – с.61
- 14.Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальника фізичної особи в сучасних умовах на прикладі ПАТ «Південний» Сергеева О.С, Григоренко Ю.В.
- 15.Офіційний сайт Ощад банку. Кредити на авто URL: <https://www.oschadbank.ua/credit/na-nove-avto>
- 16.Офіційний сайт НБУ URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>
- 17.Проблемні аспекти оцінки кредитоспроможності позичальників Мельник К.В. 2016
- 18.Охрименко І.Б Вдосконалення оцінки кредитоспроможності фізичних осіб в банках шляхом застосування диференційованого підходу до позичальників 2016.
- 19.Про організацію формування та обігу кредитних історій. Закон України від 23.06.2005р. № 2704-iv URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2704-15> 20.05.2023
- 20.Про кредитний реєстр Національного банку України. Затверджено Постановою Правління НБУ 04.05.2018 № 50 [Електронний ресурс]. - Режим доступу. - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0604-01> 20.05.2023
- 21.Постановою правління НБУ 04.05.2018 № 50 [електронний ресурс]. - режим доступу. - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0604-01> 20.05.2023

22. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Затверджена постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами і доповненнями): <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> 20.05.2023
23. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності: навч. Посіб. / Т. Д. Косова. – Київ: центр учбової літератури, 2010. – 486 с
24. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика: навч. Посіб. / В. Д. Лагутін. – (3-тє вид., перероб. і доп). – Київ.: знання, 2011. – 215 с
25. Городніча т. Фінансовий аналіз в аграрному секторі: навч. Посібник / т. Городніча, і. Дементієвська. – Київ: НУХТ, 2019. – 394 с.
26. Оцінка кредитоспроможності позичальника при банківському кредитуванні: щомісячний інформаційно-аналітичний журнал / наук. Ред. О. О. Олійник. – економіка. Фінанси. Право, 2010. – №8. – с. 10-23
27. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник / Л. О. Примостка. – (2-ге вид., доп. і перероб.). – Київ: КНЕУ, 2012. – 468 с
28. Федоренко в. Г. Страховий та інвестиційний менеджмент: підручник / під керівн. і наук. Ред. В. Г. Федоренка, В. Б. Захожая, Чувардинський та ін. – Київ: МАУП, 2012. – 344 с
29. Бланк І. А. Словник – довідник фінансового менеджера. Київ: “Ніка-центр”. 1998. 480 с.
30. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера. [Р.С. Дякова, А.В. Бохан, В.М. Горбаль та ін.]. Київ : міжнародна економічна фундація, 2002. 704 с.
31. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній. – Львів: центр Європи, 2009. – 397 с.
32. Поєздник А. І. Аналіз і внутрішньобанківський контроль кредитоспроможності позичальника. Автореферат Київ.: 2007. 23 с.
33. Дудник А. Д. Словник – довідник менеджера по управлінню конкурентоспроможністю / А. Д. Дудник. – Київ. КНЕУ, 2009
34. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Затверджено постановою правління

НБУ від 30.06.2016р. №351.
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16> 20.05.2023

URL:

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1 Визначення кредитоспроможності науковцями

Т.Д. Косова	<ul style="list-style-type: none"> Кредитоспроможність – це можливість позичальника за конкретних умов одержати кредит у повному обсязі й у визначений кредитним договором строк розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями перед банком або іншим кредитором[22].
В. Д. Лагутін	<ul style="list-style-type: none"> Кредитоспроможність – це спроможність позичальника повністю і своєчасно розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями[23].
Л. А. Лахтіонова	<ul style="list-style-type: none"> Кредитоспроможність – це такий фінансовий стан підприємства, який дає змогу отримати кредит і своєчасно повернути його[24]
О. О. Олійник	<p>Кредитоспроможність • це спроможність і бажання позичальника у визначений кредитною угодою терміном і в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Різноманітність підходів до визначення кредитоспроможності проявляється в підходах до її оцінки[25]</p>
Л. О. Примостка	<p>«кредитоспроможністю» слід розуміти здатність юридичної чи фізичної особи повністю і в зазначені терміни виконати всі умови кредитної угоди[26].</p>
В. Г. Федоренко	<p>Кредитоспроможність – це наявність передумов для одержання позик і спроможність повернути їх[27].</p>

Продовження таблиці А1

І. О. Бланк	Кредитоспроможність – це сукупність умов, що окреслюють спроможність підприємства залучати позиковий капітал і повертати його в повному обсязі у визначений термін [28].
Р.С. Дякова	Кредитоспроможність – це сукупність фінансових і матеріальних можливостей одержати і сплатити кредит в установлений термін й у повній сумі[29]
В. Янишевська	кредитоспроможність – це системна оцінка банком існуючих реальних можливостей погашення наданої ним позики[25]
А.Г. Загородній	Розглядає кредитоспроможність з позиції наявності конкретних передумов, які є у позичальника для отримання і погашення раніше отриманого кредиту[30]
О. І. Поєздник	Кредитоспроможність показує здатність та готовність позичальника виконати свої зобов'язання з повернення позиченого кошту та сплати відсотків. Ця операція повинна бути об'єктивно оцінена банком на основі фінансово-економічного стану позичальника та якості його кредитної пропозиції. Для банку також важливо враховувати прийнятність кредитного ризику, який може бути пов'язаний з наданням кредиту. Інші фактори, які можуть вплинути на оцінку кредитоспроможності, включають кредитну історію позичальника, його платіжну дисципліну та наявність заборгованості. Загальна мета оцінки кредитоспроможності - запобігання ризикам та забезпечення безпеки кредитної операції.[31]

Продовження табл. А1

Словник-довідник фінансового менеджера	Кредитоспроможність – це система умов, що визначають спроможність підприємства залучити позиковий капітал і повернути в повному обсязі в передбачені терміни[32]
Законодавство	Кредитоспроможність - наявність у позичальника/контрагента банку передумов для отримання кредиту та його здатність повернути кредит і відсотки за ним у повному обсязі та в обумовлені договором строки.[33]

Додаток Б

Дані для вибору значення X2[12]

K ₂	1	Менше ніж 37,6 %		X ₂	-1,744
	2	37,6 %	58,3 %		-0,460
	3	58,3 %	74,3 %		0,259
	4	74,3 %	99,1 %		0,351
	5	99,1 %	112,4 %		0,675
	6	112,4 %	128,4 %		0,837
	7	Дорівнює або більше ніж 128,4 %			0,857
K ₅	1	Менше ніж 2449,0 %		X ₅	-0,451
	2	2449,0 %	4309,5 %		0,224
	3	4309,5 %	6775,3 %		0,702
	4	6775,3 %	11774,4 %		0,469
	5	Дорівнює або більше ніж 11774,4 %			-0,481
K ₇	1	Менше ніж 0,001 %		X ₇	1,258
	2	0,001 %	4,9 %		0,839
	3	4,9 %	9,0 %		0,726
	4	9,0 %	36,1 %		0,360
	5	36,1 %	47,3 %		-0,152
	6	47,3 %	69,4 %		-0,440
	7	Дорівнює або більше ніж 69,4 %			-1,449

Продовження додатку Б

К ₆	1	Менше ніж 12,3 %		Х ₆	-1,843
	2	12,30%	36,70%		-0,788
	3	36,70%	63,60%		-0,071
	4	63,60%	98,30%		0,367
	5	98,30%	150,00%		0,645
	6	150,00%	231,60%		1,071
	7	231,60%	351,20%		1,133
	8	351,20%	742,80%		1,165
	9	Дорівнює або більше ніж 742,8 %			1,198
К ₈	1	Менше ніж 1272,5 %		Х ₈	0,243
	2	1272,50%	3389,30%		0,512
	3	3389,30%	6001,20%		0,535
	4	6001,20%	11416,10%		0,294
	5	Дорівнює або більше ніж 11416,1 %			-0,927
К ₁₃	1	Менше ніж 3,5 %		Х ₁₃	0,545
	2	3,50%	5,60%		0,451
	3	5,60%	8,40%		0,294
	4	8,40%	13,20%		0,259
	5	13,20%	22,30%		-0,101
	6	22,30%	38,80%		-0,291
	7	Дорівнює або більше ніж 38,8 %			-1,331
К ₁₇	1	Менше ніж 248,6 %		Х ₁₇	-1,786
	2	248,60%	457,10%		-0,357
	3	457,10%	699,60%		-0,271
	4	699,60%	990,70%		0,127
	5	990,70%	1411,60%		0,536
	6	1411,60%	1915,60%		1,027
	7	Дорівнює або більше ніж 1915,6 %			1,081